

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР

Кафедра публічного адміністрування у сфері цивільного захисту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти на тему:
**«Роль інформаційного забезпечення публічного управління
в національній безпеці»**

здобувач вищої освіти за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти
групи ЗМДУ-19
спеціальність (освітньо-професійна
програма)
281 «Публічне управління та
адміністрування» (публічне управління
та адміністрування; публічне
управління та адміністрування у сфері
цивільної безпеки)

ІГОРЬ ТИТОРЧУК
(ім'я та прізвище)

Керівник: **ОЛЕКСІЙ КРЮКОВ**
(ім'я та прізвище)

Рецензент: **ЛАРИСА ГРЕНЬ**
(ім'я та прізвище)

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчально-науково-виробничий центр

Кафедра публічного адміністрування у сфері цивільного захисту

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»;
«Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки»

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри публічного
адміністрування у сфері цивільного
захисту

_____ С.В. Майстро
" ____ " _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА Титорчука Ігоря Миколайовича

1. Тема роботи **«Роль інформаційного забезпечення публічного управління в національній безпеці»**

2. Керівник роботи – Крюков Олексій Ігорович, *д.держ.упр., професор* затверджені наказом ректора НУЦЗУ від від 15» лютого 2021 р. № 22

2. Строк подання слухачем роботи *15 травня 2021 р.* _____

3. Вихідні дані до роботи:

4. Зміст магістерської роботи: *теоретичні засади інформаційного забезпечення державної влади в Україні; процес державного управління інформаційним забезпеченням державної влади в Україні; перспективи розвитку інформаційної політики в Україні.*

5. Перелік матеріалу: *актуальність теми дослідження; об'єкт та предмет дослідження; мета та завдання дослідження; інформаційне забезпечення органів державної влади; структура управління інформаційним забезпеченням державної влади; зарубіжний досвід інформаційного забезпечення органів державної влади*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада керівника	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Крюков О. І., професор кафедри публічного		

	адміністрування у сфері цивільного захисту		
2	Крюков О. І., професор кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту		
3	Крюков О. І., професор кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту		

7. Дата видачі завдання 15 лютого 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапу	Строк виконання етапу	Примітка
1	Вибір та затвердження теми	лютий-2021 р.	
2	Оформлення бланку завдання	Лютий 2021 р.	
3	Підготовка розгорнутого плану магістерської роботи	Лютий березень 2021 р.	
4	Опрацювання теоретичного матеріалу за темою, підготовка 1 розділу роботи	березень 2021 р.	
5	Обробка емпіричних і статистичних даних, підготовка 2 розділу роботи	березень квітень 2021 р.	
6	Узагальнення рекомендації щодо вирішення досліджуваної проблеми, підготовка 3 розділу роботи	квітень 2021 р.	
7	Доопрацювання змістовної частини роботи	травень 2021 р.	
8	Подача роботи на кафедру	15.05. 2021 р.	

Слухач

Керівник роботи

І. М. Титорчук

О. І. Крюков

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота слухача Національного університету цивільного захисту України Титорчука Івана Миколайовича «Роль інформаційного забезпечення публічного управління в національній безпеці».

Метою магістерської роботи є обґрунтування та розробка теоретико-методичних засад формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної забезпечення державної влади.

У магістерській роботі виконано такі завдання: з'ясовано зміст понять: «інформаційне забезпечення», «інформаційне забезпечення органів влади»; узагальнено досвід розвинених країн світу щодо здійснення інформаційної забезпечення органів та визначити реальні можливості його використання в Україні; охарактеризовано сучасний стан інформаційного забезпечення в Україні; визначено рівень поінформованості громадян для прийняття рішень органами влади; обґрунтовано перспективні напрями інформаційного забезпечення органів публічної влади щодо доступу громадян до інформаційних послуг.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості і доцільності використання результатів магістерської роботи у практичній діяльності органів державної влади відносно процесів розробки ними державно-управлінських рішень щодо регулювання сфери інформаційної забезпечення органів державної влади.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	10
1.1. Інформаційне забезпечення публічної влади: аналіз ключових категорій	10
1.2. Генезис інформаційно-комунікаційних теорій	18
1.3. Особливості інформаційного забезпечення державно-управлінської діяльності в умовах інформаційного суспільства	26
Розділ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКА СПЕЦИФІКА	33
2.1. Порівняльний аналіз інформаційного забезпечення органів влади зарубіжних країн	33
2.2. Законодавче регулювання інформаційного забезпечення органів влади в умовах українських реалій	41
2.3. Проблемні аспекти функціонування вітчизняної інформаційної сфери	47
Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	56
3.1. Механізм інформаційної комунікації в державному управлінні ...	56
3.2. Підготовка до комунікативної діяльності в державному управлінні	66
3.3. Пріоритетні напрямки розвитку комунікаційної діяльності в державному управлінні	77
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Актуальність проблеми. Світова практика свідчить про те, що в XXI ст. невід’ємним компонентом суспільних відносин стала інформація, її виробництво і поширення. Розвиток високорозвинених країн світу здійснюється за рахунок створення і реалізації інформаційно-комунікаційних технологій у різних галузях господарювання.

У зв’язку з цим можна констатувати, що людська цивілізація вступила в нову еру – інформаційного суспільства. В його основі – нова парадигма, згідно з якою суспільство базується у своєму прогресивному розвитку не на лише матеріальних, а й постматеріальних цінностях, основними серед яких є інформація і знання. Важливим фактором функціонування сучасної держави є його інформаційне забезпечення, яке у свою чергу відіграє в сучасних умовах надзвичайно важливу роль у функціонуванні системи національної безпеки.

Роль інформації у сфері публічного управління суспільством і державою постійно зростає. Розвиток засобів комунікації призвів до виділення інформаційних ресурсів в окремий специфічний вид інструментів державної політики.

У державно-управлінської діяльності відзначається швидке зростання обсягів управлінської інформації. Однак, незважаючи на велику кількість документації, управлінцям усе ж таки не вистачає інформації для прийняття рішень. Вирішення даного питання можливо з введенням сучасної системи інформаційного забезпечення в публічному управлінні, які дозволяють підвищити ефективність функціонування органів публічної влади і знизити витрати часу на виконання роботи.

Все це свідчить про актуальність теми наукового дослідження і підтверджує необхідність розробки методичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи інформаційного забезпечення органів публічної влади в Україні.

Стан наукової розробки проблеми. Теоретичну основу дослідження інформаційного суспільства складають праці класиків західної наукової думки Д. Белла, Е. Тоффлера, М. Кастельс, М. Маклюєна та ін.

Науковими дослідженнями різних аспектів інформаційного забезпечення органів влади, займалися такі вчені, як М. Дітковська, М. Дзюба, П. Клімушін та ін. Інформаційно-аналітична діяльність органів влади, роль інформації в процесі прийняття державно-управлінських рішень досліджували вчені: М. Каращук, А. Крюков, Ю. машкарою, Н. Нижник, О. Панчук, І. Почепцов, А. Соснін, С. Чукут та ін. Питання розвитку інформаційного суспільства в Україні, впровадження в Україні технологій електронного урядування розглядаються в роботах А. Баранової, А. Семенова, А. Орлова та ін. Ряд досліджень, зокрема роботи А. Бойченко, Р. Калюжного, Л. Полякової присвячені визначенню шляхів вдосконалення організаційно-правового, кадрового, інституційного забезпечення процесів інформатизації органів влади.

Однак, незважаючи на значний науковий інтерес фахівців до проблем інформаційного забезпечення органів публічної влади, низка теоретичних, методологічних і практичних питань залишаються невирішеними. Потребує подальшого вивчення механізм інформаційного забезпечення публічної влади в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування і розробка методичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів інформаційного забезпечення діяльності органів публічної влади. Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- систематизувати теоретичні підходи до понять «публічна влада», «механізми інформаційного забезпечення»;
- проаналізувати інформаційно-комунікаційні теорії влади;
- розкрити особливості інформаційного забезпечення державно-управлінської діяльності в умовах інформаційного суспільства;

- узагальнити зарубіжний досвід інформаційного забезпечення органів публічної влади;
 - дослідити законодавчу базу інформаційного забезпечення органів влади в Україні;
 - виявити проблемні аспекти функціонування вітчизняної інформаційної сфери;
 - розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів публічної влади;
- Об'єкт дослідження* – процес інформаційного забезпечення органів публічної влади в Україні.

Предмет дослідження – роль інформаційного забезпечення публічного управління в національній безпеці.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою роботи є наукові концепції, розроблені вітчизняними та зарубіжними вченими, нормативно-правові акти України у сфері інформаційної політики та національної безпеки. В основі написання роботи лежить використання таких методів:

- логічного, діалектичного, історичного і порівняльного аналізу для обґрунтування наукових основ і вдосконалення понятійного апарату дослідження;
- спостереження, узагальнення, абстрагування, формалізації, аналізу і синтезу для характеристики методичних аспектів створення інформаційно-аналітичної системи органів влади та визначення шляхів їх вдосконалення;

Інформаційну базу дослідження склали наукові розробки, публікації вітчизняних учених, офіційні матеріали державної статистики, звітні дані галузевих і регіональних органів влади. Поряд з працями вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених теорії державного управління, широко використовувались наукові розробки із загальної теорії управління, моделювання складних систем, автоматизованих систем управління, інформаційної аналітики, теорії прийняття рішень, менеджменту,

регіоналістики тощо.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці теоретичних і науково-методичних підходів до вдосконалення механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення публічної влади в Україні, узагальнені основні інформаційно-комунікаційні теорії влади в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні нових підходів, які створюють основу для практичного вдосконалення механізму інформаційного забезпечення органів публічної влади, набуває важливого значення в інформаційному суспільстві.

Основні положення роботи можуть бути використані в практичній діяльності центральних і регіональних органів влади з метою вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення, а також у навчальному процесі при викладанні курсів, пов'язаних з державним управлінням, інформаційною політикою.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел . Робота викладено на 102 сторінках, з них 89 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 136 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

1.1. Інформаційне забезпечення публічної влади: аналіз ключових категорій

Сучасний світ зараз проходить третю фазу свого розвитку – інформаційну, що характеризується виділенням інформації (нематеріальної субстанції) як визначальної категорії взаємин суспільства з державою, людини з державою та людей між собою.

Відомий американський дослідник Е. Тоффлер так висав про роль знання в управлінні суспільством: «Найбільш високоякісно влада дає впровадження знань, знання можуть використовуватися для того, щоб змусити іншу сторону полюбити вашу послідовність операцій при виконанні дій. Знання також служать для примноження багатства і сили, воно може використовуватися для зростання сил, що є в розпорядженні і багатства або, навпаки, знизити їх, якщо це необхідно для досягнення даної мети» [111, с. 37–38].

Людство накопичило значну кількість інформації, що все відчутніше впливає на кожную сферу нашого життя. Комп'ютери та комп'ютерні технології сьогодні вирішили проблему обробки та зберігання великих обсягів інформації, але, зрозуміло, тимчасово, адже можливості комп'ютерів теж обмежені.

Потужними носіями і хранителями інформації були і залишаються біологічні структури, зокрема, такий високоорганізований їх різновид, як людський мозок.

Протягом тисячоліть головними засобами організації суспільства виступають право і держава, які розвиваються на базі синтезу інформації про вчорашній і сьогоднішній стан суспільства, обумовлений політичними,

ідеологічними, економічними, культурологічними, релігійними, етнічними та іншими факторами. Від цього залежати, як буде виглядати право і держава в майбутньому. Суспільство хоча і досить цілісний організм, однак при цьому складається з окремих індивідів, які відрізняються за своїми фізичними, інтелектуальним, світоглядними особливостями.

Перебуваючи в суспільстві, індивід, з одного боку, невід'ємним його членом, а з іншого – досить автономною, відособленим системою, зокрема в інформаційному сенсі. Інформація для конкретної особи – це завжди безмежний океан знань, завдяки яким особистість розвивається і вдосконалюється.

Інформація є головним чинником соціалізації і ресоціалізації людини, сполучною ланкою між людиною і суспільством. Достовірне і своєчасне інформування громадян з боку держави та надання необхідної для функціонування держави інформації з боку громадян є запорукою формування дійсно громадянського суспільства, розвитку соціальної і правової держави.

В умовах розвитку сучасного українського суспільства, в процесі приєднання до європейської спільноти, актуальними є питання прозорості та відкритості діяльності органів державної влади, формування до них довіри.

Це у свою чергу вимагає інноваційних методів в побудові взаємовідносин держави і суспільства, вдосконалення стилю державно-управлінської діяльності у вирішенні суспільних проблем, зміцнення довіри громадянського суспільства до публічної влади, підвищення ефективності функціонування органів влади, підтримки їх єдності.

У цьому контексті цілеспрямований вплив держави на розвиток суспільних процесів і відносин має відбуватися не тільки через виконавчу і законодавчу діяльність. Важливе місце займає комунікативно-інформаційна діяльність, що здійснює формуючий вплив на процеси суспільного розвитку для регулювання суспільних відносин, а також впливає на взаємини держави і суспільства.

Важливим аспектом дослідження процесів у сфері інформації є дослідження базових категорій.

Поняття «інформація» вважається одним з основних понять у сучасних науках – філософії, економіці, гуманітарних науках, зокрема в науці державного управління. Але загальне визначення поняття «інформації» відсутнє, і це цілком природно, тому що воно залежить від галузі, в якій ведеться дослідження.

Інформація – від лат. *informatio* – ознайомлення, роз'яснення, уявлення. Інформація визначається як відомості про навколишній світ, процесах, що протікають в ньому, повідомлення, що інформують про стан справ або чогось іншого.

Так, під інформацією Закон України «Про інформацію» розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому середовищі [32].

Інформація, на думку Т. Стоуньєр, виступає стратегічним ресурсом, специфічною рисою якого є невичерпність при споживанні. Вона збагачує фундаментальні знання, організовує глобальну спільноту, зменшує ентропію [109, с. 395–397].

Ще одна важлива для нашої роботи – категорії «публічна влада» і «громадське управління». Слід підкреслити, що останнім часом при вивченні органів влади, державної влади, державного управління все більше використовується саме поняття «публічна влада» як загальна наукова категорія.

Термін «публічна влада» отримав досить широке поширення як в періодиці, навчальній і монографічній літературі, так і в офіційних документах. Фактично склалася своєрідна формула: «публічна влада = державна влада + місцеве самоврядування». Проблеми організації і діяльності публічної влади стали ключовими на багатьох наукових і науково-практичних конференціях.

Категорія «публічна влада» все частіше вживається і в законотворчій

сфері. Розширення сфери використання даної категорії безпосередньо пов'язане і з відродженням поділу права на публічне та приватне, у зв'язку з чим публічна влада постає як об'єкт регулювання публічного права.

Як зазначає російський дослідник А. Федоров, «широке впровадження сучасних інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя, в матеріальне виробництво посилило залежність суспільства і держави від стабільної роботи інформаційних і телекомунікаційних систем, мереж зв'язку, збереження інформаційних ресурсів, що є важливою складовою частиною інформаційної інфраструктури суспільства» [115, с. 9].

Тому важливим аспектом ефективної діяльності публічної влади в суспільстві є інформаційне забезпечення органів державної влади, яке у свою чергу є основою якісного державного управління.

На наш погляд, інформаційне забезпечення має задовольняти потреби користувачів інформації, необхідної для здійснення діяльності органів влади. Тому інформаційне забезпечення органів державної влади – це система концепцій, методів і засобів, призначених для забезпечення користувачів інформацією.

Користувачами інформації є будь-які суб'єкти, які звертаються до засобів інформаційного забезпечення для отримання ними необхідної фактографічної, документальної, аналітичної або іншої інформації і користуються нею.

Поняття «інформаційне забезпечення» виникло у зв'язку з розвитком автоматизованих систем управління (АСУ). Автоматизована система управління – це оперативна система отримання, зберігання і обробки інформації, створена з метою розробки та прийняття управлінських рішень. Її можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, формування нормативної бази, розміщення інформації, використовуваної в інформаційній системі (ІС).

Інформаційне забезпечення – це надання можливостей суб'єктам цього процесу на підставі сукупності нормативно-правової, організаційно-

технологічної та фінансово-економічної документованої інформації реалізувати визначені законодавством повноваження, а також задовольняти інформаційні потреби учасників цих процесів, використовуючи сучасні інформаційні технології.

Інформаційне забезпечення містить у собі наступні компоненти: інформація, технічні засоби, комунікація в процесі передачі (обміну) інформації між людиною і технікою або між людиною і людиною. Процес інформаційного забезпечення здійснюється за такими принципами: цілісність, достовірність, контроль, захист від несанкціонованого доступу, єдність і гнучкість, стандартизація та уніфікація, адаптивність, мінімізація введення і виведення інформації [119, с. 144].

Загально визнаними засобами інформаційного забезпечення є системи різних класів і видів, кошти телерадіокомпаній, масової інформації, що включають в себе, як правило, інформаційні ресурси, організаційне, функціональне, програмне, технічне, технологічне, правове, кадрове та фінансове забезпечення.

Український дослідник А. Соснін [103–104] справедливо вважає, що в сучасних умовах інформаційне забезпечення неможливе без інформаційного ресурсу. Інформаційний ресурс, у свою чергу, слід розуміти як унікальний продукт інформатизації. Тобто інформаційний ресурс – це знання, перетворені за допомогою інформаційних і телекомунікаційних технологій [8, с. 9].

Як відзначають автори довідника з питань інформаційного суспільства, «Інформаційний ресурс – це: 1) сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних і т.д.); 2) організована сукупність інформаційних продуктів певного призначення, необхідних для забезпечення інформаційних потреб громадян, суспільства, держави в певній сфері життя або діяльності. Створення і використання інформаційних ресурсів – це процес виробництва і використання (матеріалізації) ідей, знань, даних і досвіду» [9, с. 86].

На нашу думку, важливою особливістю інформаційного ресурсу є його керованість, у тому числі з боку держави. Адже в умовах інформаційного суспільства та посилення міждержавного суперництва (сьогодні в умовах світової пандемії і геополітичного протистояння це особливо актуально) країна, яка відстає у створенні нових знань і технологій, буде змушена використовувати нав'язані їй інформаційні ресурси, а потім потрапити в інформаційну залежність, а постійна інформаційна експансія дозволяє орієнтувати і дозувати її науково-технологічне та економічний розвиток [9, с. 11]. Тому інформаційне забезпечення публічної влади при формуванні національної безпеки в інформаційній сфері слід розглядати як постійне пріоритетне завдання держави.

Новий етап у розвитку питань інформаційного забезпечення публічної влади настав на рубежі 80-90-х рр. ХХ ст. у зв'язку з розвитком якісно нових інформаційних технологій і перш за все Інтернету, які відкрили, на думку експертів, нові перспективи демократизації системи всієї системи управління. Саме в ці роки політичний лексикон збагачується цілою низкою понять, які акцентують увагу на принципово нових характерних позитивних тенденцій в світовій політиці, породжених прогресом інформаційних технологій: «кібердемократія», «цифрова демократія», «віртуальна демократія», «електронна республіка» і т.ін. [46, с. 16].

На думку українського дослідника М. Карощука, завдяки Інтернету істотно зростає рівень особистої свободи індивіда і радикально змінюється характер відносин між тими хто керує і керованими. Іншими словами, все більша інтернетизація сучасного світу позбавляє правлячу еліту монополії на інформацію, яка завжди була одним з основних ресурсів влади.

З розвитком Мережі розширюється область суспільного життя і, зокрема, сфера політики та політичної інформації. При цьому Інтернет перетворює людину з пасивного об'єкта інформування не лише в активного, самостійного суб'єкта добору плюралізованої маси інформації, а й повноцінного учасника самого процесу поширення інформації, який важко

піддається зовнішньому контролю і регулювання.

Дозволяючи індивіду отримувати надзвичайно швидкий, практично не знає будь-яких посередників, доступ до різних джерел інформації, Всесвітня Мережа обумовлює децентралізацію влади, сприяє ослабленню вертикальних, ієрархічних моделей соціальної організації і подолання відчуження мас від повсякденного політичного процесу.

У той же час багато разів можливості розширення і зміцнення системи горизонтальних громадських зв'язків. Долучаючись до новітніх інформаційних технологій, громадяни отримують виключно ефективний засіб самоорганізації та, в тому числі, політичної самоорганізації, яка дозволяє активізувати їх участь в суспільно-політичному житті [22].

Важливим поняттям для даного наукового дослідження є також поняття «інформаційна технологія», що розуміється як цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [35].

Ці та деякі інші властиві Інтернету властивості привели до появи цілого ряду моментів, які конкретизують загальну оцінку нинішньої стадії інформаційної революції як фактора демократизації сучасного світу. Мова в даному випадку йде про сучасних демократичних країнах.

Отже, є всі підстави стверджувати, що розвиток інформаційних технологій, і перш за все Інтернету, веде до:

- ослаблення інформаційної залежності мас від традиційних ЗМІ, які препарують інформацію відповідно до своїх цілей і, відповідно, до послаблення маніпулятивної ролі мас-медіа та розширення діапазону доступних громадянам думок;

- подолання характерних для сучасного суспільства тенденцій соціальної роздробленості;

- появи у широких верств населення реальної можливості брати участь

в обговоренні суспільно-політичних проблем, які хвилюють суспільство;

- збільшення відкритості та прозорості політичних інститутів і політики в цілому;

- розширення можливостей взаємодії громадян з урядовими органами, що революціонує систему зв'язків між суспільством і владою, роблячи почутим голос рядових людей, змінює саму тканину демократичного процесу;

- виникнення нових, більш ефективних механізмів політичної мобілізації мас, забезпечує оперативну організацію та координацію дій політичних однодумців, підвищує шанси невеликих партій і представників політичних меншин, які отримують можливість звертатися до широких масовим аудиторіям [10, с. 13–15]. У світлі цих факторів допустимо говорити про те, що Інтернет, уособлюючи сьогоденний стан інформаційних технологій, дійсно має (з точки зору впливу на систему управління) значні переваги над інформаційними технологіями 60-80-х рр. минулого століття.

Таким чином, інформація в сучасному суспільстві є найважливішим джерелом влади. Отримання, аналіз, видача та ефективне використання інформації – необхідні умови функціонування влади.

Держава, будучи центральним інститутом влади, активно використовує інформаційні відносини: інформація пов'язує між собою держава і суспільство. Діяльність органів державної влади немислима без такого компонента, як зв'язок з громадськістю та засобами масової інформації.

Найважливішим фактором, що визначає ефективність державної влади, є рівень його інформаційного забезпечення, ступінь оснащення сучасними технічними, технологічними і телекомунікаційними системами.

Інформаційні ресурси є центральною частиною інформаційних систем. Відповідність інформаційних ресурсів потребам органів державної влади значною мірою визначає ефективність створюваних інформаційних систем.

Призначення інформаційної системи полягає в наданні державним органам або керівникам інформації, що забезпечує прийняття обґрунтованих

і ефективних управлінських рішень.

Інформаційні ресурси держави це її національне надбання. Кількість, якість і доступність інформаційних ресурсів багато в чому визначають рівень розвитку держави, його статус у світовому співтоваристві.

1.2. Генезис інформаційно-комунікаційних теорій

Збільшення значимості інформації в суспільному житті людини сприяло появі в науковому світі концепції інформаційного суспільства.

Концепція інформаційного суспільства пройшла складний еволюційний процес. Описуючи зміни, що відбуваються в глобальному суспільстві, вчені обґрунтовували різні теорії, висували свої трактування термінології. Так, Дж. Ліхтхайм визначав сучасне суспільство як постбуржуазне, Р. Дарендорф – посткапіталістичне, А. Етціоні – постмодерністське, К. Боулдинг – постцивілізаційне, Г. Кан – постекономічне, Р. Хейлбронер – постіндустріальний капіталізм, А. Горзов – постіндустріальний соціалізм, Т. Рошак – екологічний, І. Ілліх – конвенціональний постіндустріалізму і т.п.

Е. Гідденс, характеризуючи зміни нової епохи, вживає поняття «інтелектуальна цивілізація». Він вказує, що процеси переходу в постсоціалістичних країнах охоплюють національні чинники та глобальні зміни [124].

Концепція технотронного суспільства З. Бжезинського підкреслює роль знань і характеризує сучасність як суспільство знань: «Постіндустріальне суспільство стає Технотрон-товариством, яке в культурному, психологічному, соціальному та економічному відношенні формується під впливом техніки і електроніки, особливо розвинених в напрямку комп'ютерів і комунікацій» [123 , с. 9]. Ця концепція близька до концепції «інформаційного суспільства».

У науку термін «інформаційне суспільство» увійшов практично

одночасно в США та Японії (завдяки дослідженням Ф. Махлуп і Т. Умеса). Теоретичну основу дослідження інформаційного суспільства складають праці класиків Д. Белла, М. Кастельс, М. Маклюена, Е. Тоффлера.

Канадський вчений М. Маклюен називає чотири відкриття в історії людства, які зумовили інформаційну революцію. Цей винахід мови, писемності, друку, новітніх інформаційних технологій та Інтернету [132].

Ряд дослідників представляють «інформаційне суспільство» як особливу стадію в історичному розвитку людства. Теорії еволюції описують різні етапи розвитку людського суспільства. Якщо проаналізувати еволюцію суспільства, з точки зору використання ресурсів, то отримаємо наступні етапи: 1-й – фізична праця людини, 2-й – енергетичні ресурси, 3-й – інформаційний ресурс.

У первісні часи людина не використовував жодної енергії, крім фізичної праці (власної або домашніх тварин). Промислова революція відкрила перед людиною можливість використання нових джерел енергії – природні копалини, що дозволило значно підвищити продуктивність праці.

На сучасному етапі найважливішим джерелом добробуту стає інформація. Американські дослідники Д. Белл і Е. Тоффлер розглядають інформаційне суспільство як принципово інший етап історичного розвитку. Д. Белл ділить історичний розвиток на три етапи: доіндустріальний, індустріальний, постіндустріальний і пов'язує їх з системою виробництва, а Е. Тоффлер виділяє етапи розвитку, виходячи з типу культури – індустріальні культури (перша хвиля), індустріальні культури (друга хвиля) і принципово нові культури (третья хвиля).

На думку Д. Белла, «знання і інформація стають стратегічними ресурсами і агентом трансформації постіндустріального суспільства. Бурхливий перебіг суспільних змін здійснюються за допомогою специфічних технологій, неминуче ставить перед суспільством складні політичні проблеми. Інформація – це влада. Доступ до інформації є умовою свободи» [6, с. 330–342]. Д. Белл наголошував на необхідності поєднання науки,

техніки, економіки та управління, в тому числі і державного.

Інформацію та знання американський дослідник Е. Тоффлер називає визначальними досягненнями ХХ ст. Для «інформаційного суспільства» характерно повсюдне поширення комп'ютерів, турбореактивний авіації, інформаційних технологій.

Інформаційне суспільство (третья хвиля) несе з собою нові інститути, відносини, цінності, то, що Е. Тоффлер називає новим пристроєм життя. Цей уклад життя заснований на різних джерелах енергії, на методах виробництва, які заперечують більшість фабричних складальних конвеєрів на новій структурі, яку Е. Тоффлер називає «електронним котеджем»; на радикально змінених школах і об'єднаннях майбутнього. Тобто в інформаційному суспільстві складуться нові види родини, стилі роботи, життя, нові форми політики, економіки та свідомості. Е. Тоффлер обґрунтовував думку про те, що «влада, заснована на силі і багатстві, втрачає свій вплив, хоча і не зникає повністю. Але справжню владу здобуває знання в різних формах – інформації, науки, мистецтва» [112, с. 114].

З розвитком нових інформаційних і комунікаційних технологій у суспільствах нового типу інформація стала розглядатися як цінність, найбільш сприяє розвитку цивілізації. Це розумів Д. Белл і в своїх наукових працях став вживати термін «інформаційне суспільство». Тому саме він сьогодні вважається одним з основоположників концепції «інформаційного суспільства».

Свій внесок в теорію інформаційного суспільства внесли такі відомі зарубіжні вчені, як Дж. Гелбрейт [17], У. Дайзард [18], К. Кветонь [130], Д. Лайон [59] та ін.

Вчені кінця 60-х – початку 70-х рр. минулого століття у звітах наголошували, що в інформаційному суспільстві процес комп'ютеризації дасть людям доступ до надійних джерел інформації, позбавить їх від рутинної роботи, забезпечить високий рівень автоматизації виробництва [2].

На думку Д. Лайона, «інформаційне суспільство» є новою фазою в

історичному розвитку передових країн. Процес «інформатизації» не залишає недоторканою одну сферу суспільної діяльності: від повсякденного життя до міжнародних відносин і від сфер дозвілля в виробничих відносин. Те, що політичні рішення можуть бути комп'ютеризовані, стає фактом [59, с. 367].

Інформатизація та комп'ютеризація порушили традиційні уявлення про працю і професії, змінився процес державного управління. Разом з революційними змінами в науці і техніці відбуваються зміни в уявленнях про сім'ю, моралі, культурі, роботі, виробничому процесі, спілкуванню між людьми.

Розвинені інформаційні та комп'ютерні технології руйнують звичний порядок масового конвеєрного способу виробництва. К. Кветонь визначає інформаційне суспільство як «суспільство, в якому інформація за допомогою використання ІКТ інтенсивно використовується для економічного, соціального, культурного і політичного розвитку» [130, с. 16].

Суть інформаційного суспільства в тому, що особливо важливе значення починають грати знання, інформація і інтелектуальний потенціал людини. Інформація впливає на економічний розвиток і соціальний прогрес. У політичному житті вільний доступ до інформації сприяє формуванню політичних платформ партій і соціальних груп.

Дж. Гелбрейт звертає увагу на те, що інформаційна революція торкнеться, перш за все, економічної організації та управління, соціальної структури суспільства. Він обґрунтовує поняття «техноструктура» як соціальна верства (група інженерів, технологів, вчених, фахівців у сфері фінансів, управління, маркетингу, інформатики, дизайну і т.д.), який володіє корпоративною владою. Він переконаний, що в індустріальному суспільстві домінуватимуть професійні та технічні шари нового типу [17].

В процесі історичного розвитку сформувалися дві моделі інформаційного суспільства – західна та азійська, що відображають особливості, стратегії і проблемні аспекти функціонування.

Для комунікаційного суспільства 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. було

характерно перетворення важливою для людей інформації в цифрову форму, створення архівів для її збереження, передача її на великі відстані за допомогою нової техніки і початок розвитку глобальної комп'ютерної мережі Інтернет.

Другий етап отримав назву інформаційне суспільство. З другої половини 90-х рр. ХХ ст. інформація починає використовуватися як товар, можна купувати і продавати.

Третій етап отримав назву – «суспільство, побудоване на знаннях», виникло з двох попередніх, з'єднавши інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – з людської складової. «Комунікаційне й інформаційне суспільство базуються на технологіях, суспільство, побудоване на знаннях, – на людях-творцях, озброєних технологіями» [39].

А. Колодюк виділяє тільки два етапи в розвитку людства на рубежі ХХ і ХХІ ст., і відповідно дві концепції – постіндустріалізму та інформаціоналізму [53, с. 18].

Р. Інглегарт зауважує, що в «Сполучених Штатах, Канаді та Західній Європі значна частина робітників працюють сьогодні поза фабричних стін. Більшість людей у не живуть у механічному середовищі, а проводять більшість свого виробничого часу в спілкуванні з людьми і символами. Зусилля людини все менше виявляються зосередженими на виробництві матеріальних товарів, зате акцент робиться на комунікації і на обробці інформації, причому в якості найважливішої продукції виступають інновації та знання» [42, с. 259].

А. Гальчинський у роботі «Трансрінкові трансформації» стверджує: «Постіндустріальна революція породжує суспільство, в якому економічні чинники втрачають своє значення. Героїчна епоха побудови ринку завершилася <...> Третя хвиля «створює першу в історії» трансриночную «цивілізацію». Ринок не в змозі задовольнити швидкі економічні процеси. «Ринок, реакція якого на порядок вище адміністративних регуляторів, просто не встигає за цими процесами» [13].

Функції ринку в умовах інформаційного суспільства виконує система інформаційних мереж – глобальна електронна середовище (networked economy). На зміну всесвітній мережі ринку приходять всесвітня інформаційна мережа. У певних функціональних аспектах це тотожні структури. «Ринкові та інформаційні мережі – це функціональні близнюки і одночасно принципові антиподи, антиподи в сутнісних визначеннях структури» [13]. У цих умовах інформація, знання і сама робоча сила перестають бути товаром. Людина перестає бути найманою робочою силою. Власники інтелектуального капіталу (knowledge workers), на думку П. Дракер, «безпосередньо володіють засобами виробництва, якими є їх знання».

Чи зміниться характер праці, набуваючи ознак творчої діяльності. Відповідно до цього головним продуктом такої діяльності, а потім і виробничого процесу стає творча особистість. На думку вчених, «нематеріальна праця» набуває домінуючого значення в постіндустріальному суспільстві [73].

У науці з'явилися концепції суспільства мережевого інтелекту (Д. Тапскотт, А. Лоуї, М. Кастельс). Суспільство представляється як стійка мережа, павутина інформаційних зв'язків і взаємодій, таку структуру мають різні рівні соціуму.

Так, соціолог М. Кастельс стверджує, що сучасне суспільство повністю охоплено глобальними мережами, які пронизують всі країни. Основною одиницею глобального суспільства є мережевий проект з будь-якими характеристиками – економічними, виробничими або соціальними, який виконується учасниками мережі, а не певною компанією.

Відстань перестає грати кардинальну роль у формуванні проектів. Яка об'єднує, домінуюча сила проекту – інформація, що циркулює з величезною швидкістю. Сучасні інформаційні технології вимагають гнучкої системи прийняття та координації рішень в центрі системи і на її периферії, «глобальні мережі інструментального обміну селективно підключають або

відключають індивідів, групи, райони і навіть країни відповідно до їх значимості для виконання цілей, що обробляються в мережі, в безперервному потоці стратегічних рішень» [53, с. 18].

Інформаційна мережа розвивається за принципом саморозвитку. «Мережа, – пише М. Кастельс, – знає більше, ніж будь-яка людина або група людей, що з нею працює. Перебуваючи в мережі, ти отримуєш і згоду на свій шанс. Перебуваючи поза мережею або будучи виключеним з неї, у тебе немає жодних шансів, оскільки все, що має значення, організовано навколо світової павутини інформаційної мережі» [53, с. 20].

Інтернет називають «вектором демократизації», «вільним середовищем», навіть «зоною анархії», хоча на початку функціонування головними завданнями цієї технології спочатку виступали саме контроль над віддаленими об'єктами і управління інформаційним потоком. Можна не сумніватися, що найсильніший удар створення мережі Інтернет завдало по засобам масової інформації, остільки, на відміну від інформаційних каналів телебачення чи радіо, Інтернет не має менеджерів і власників, які б здійснювали редакційну політику і вводили політичну цензуру. Інтернет дозволяє усунути всі технічні перешкоди на шляху до прямої демократії, яку, можливо, правильно було б назвати інформаційною демократією або електронною демократією. Окремі автори навіть вважають, що взагалі слід відмовитися від представницької демократії, повністю замінивши її електронної [137].

Слід зазначити, що в умовах інноваційної моделі держави з електронної демократією зростає відповідальність кожного члена суспільства за прийняті рішення, тому розвиток такої держави залежить від здатності громадян самостійно приймати рішення і розуміти величезну відповідальність, яка на них покладається. У зв'язку з цим можуть виникнути певні проблеми.

Таким чином, основним об'єктом людської діяльності стає обмін інформацією. Вільна циркуляція інформації в суспільстві дозволяє їй стати

найважливішим фактором економічного, національного та особистого розвитку.

«Інформаційне суспільство» може існувати тільки за умови високорозвинених телекомунікаційних інформаційних технологій. Інформація та інформаційно-комунікаційні технології є ресурсами комунікаційного та інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології сприяють швидкому поширенню накопичення та використання інформації як продукту виробництва.

Отже, інформація та знання – це основний предмет праці більшої частини людей, а знаряддя праці – інформаційно-комунікаційні технології.

З вищевказаних визначень слідує, що для інформаційного суспільства характерна наявність нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). ІКТ стають сьогодні стимулом економічного розвитку, демократичних і соціальних змін у суспільстві. Вони охоплюють усі структурні одиниці глобального суспільства, нівелюючи державні кордони. ІКТ сприяють інформаційному забезпеченню і встановлення інформаційних відносин в суспільстві.

Можна стверджувати, що теоретичні підходи до комунікації та інформаційного забезпечення управлінських процесів найближче підходять до характеристики державно-управлінської діяльності. Так, А. Крутій переконана, що «державне управління як система суспільних відносин існує в різних формах взаємодії влади і громадськості» [105, с. 9].

Слід акцентувати увагу на тому, що в постіндустріальну епоху змінюється процес управління суспільством і роль держави в цьому процесі. «Особливістю інноваційної місії держави виступає те, що в основі її діяльності лежить не уніфікація людської діяльності й нав'язування певних принципів і моделей поведінки, не збереження цінностей, а створення передумов для особистої ініціативи, для розвитку і впровадження інновацій, заснованих на знаннях», – зазначає В. Солових [101, с. 56].

1.3. Особливості інформаційного забезпечення державно-управлінської діяльності в умовах інформаційного суспільства

Головна стратегічна мета державної інформаційної політики України – це забезпечення переходу до нового етапу розвитку нашої держави, побудова інформаційного суспільства і входження її у світове інформаційне співтовариство. Всі високорозвинені держави розглядають побудову інформаційного суспільства як основу свого соціально-економічного, політичного і культурного розвитку і проводять цілеспрямовану державну інформаційну політику.

Перший підхід в інформаційному забезпеченні полягає в тому, що інформаційне забезпечення держави полягає в отриманні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. Другий підхід властивий переважно країнам з відсталою економікою. Інформаційне забезпечення полягає у використанні коштів інформатизації в державних установах і народному господарстві. Третій підхід характерний для розвинених країн, які усвідомили необхідність суспільно важливих перетворень на основі впровадження ІКТ і активно включилися в цей процес.

Даний підхід спрямований на швидкий інформаційно-технологічний прорив. В даному випадку інформаційне забезпечення - це сукупність механізмів діяльності держави щодо розвитку, використання і впровадження новітніх інформаційних і комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності з метою побудови інформаційного суспільства.

Четвертий підхід, полягає в тому, що інформаційне забезпечення полягає в розвитку інформаційної сфери суспільства в цілому, яка охоплює не тільки засоби масової інформації, але і телекомунікації, інформаційні системи і ресурси, всю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, зберіганням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації в усіх її видах [65].

В умовах побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки та

громадянського суспільства державі необхідна сприяти підвищенню прозорості та ефективності державного управління при максимальній довірі народу.

Роль держави в інформаційному забезпеченні полягає в:

- розробці законодавчої бази;
- адміністративному регулюванні, яке сприяє інвестиціям, розвитку справедливої конкуренції в галузях інформаційної індустрії;
- удосконалення системи освіти, яка передбачає засвоєння нових технологій;
- надання соціальних державних послуг за допомогою ІКТ,
- забезпеченні інформаційного обслуговування структур громадянського суспільства і населення на основі розвитку масового інформаційного обміну та масових комунікацій;
- обліку громадської думки при розробці рішень;
- створенні умов розвитку для зростання інформаційного сектора національної економіки;
- підтримці інноваційних проектів створення та розвитку інформаційних систем в пріоритетних галузях економіки;
- забезпеченні інформаційної безпеки і захисту інформації;
- забезпеченні рівноправної участі в міжнародному поділі праці.

Зауважимо, що створення таких умов є найбільш прийнятним і для України в сучасних умовах формування інформаційного суспільства на національному рівні. Необхідно використовувати весь передовий світовий досвід і все досягнення, щоб на основі вітчизняного наукового потенціалу отримувати рішення, принаймні, на рівні світових стандартів.

Слід зазначити, що в останні роки відбуваються зміни у свідомості державних службовців. Вони вимагають інформаційного забезпечення, тому що це прискорить і вдосконалює процес прийняття рішень. Так, Г. Саймон, Д. Смітбург і В. Томсон вважають, що проблема з більшою частиною урядової інформації полягає в тому, щоб вона потрапила за призначенням і

не була використана небажаним чином [94, с. 192].

Все ж слід констатувати, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства держава практично повністю усунулася від участі в регулюванні процесом інформатизації. Використання потенціалу інформаційно-комп'ютерних технологій не входить в число державних пріоритетів. Поки в країні йде бурхливий процес розвитку інформаційного суспільства «знизу». В інформаційному суспільстві державні органи використовують ІКТ для реструктуризації, підвищення ефективності своєї роботи, відкритої інформаційної взаємодії з громадськістю. Інформаційне суспільство надає нові можливості для розвитку демократії.

Сучасні інформаційні технології відіграють все більш важливу роль в системі державного управління розвинених країн. Якщо до кінця 80-х рр. минулого століття уряди цих країн використовували технології для задоволення внутрішніх потреб, то на сучасному етапі Інтернет поступово перетворився в орієнтовану на користувача систему. Вони отримали можливість спілкуватися з громадянами та поширювати великі масиви інформації для громадськості.

До головних критеріїв класифікації інформації відносяться: джерела надходження інформації, засоби фіксації або передачі інформації, корисність інформації, співвідношення з часом. Розрізняють: вихідну інформацію, організаційну інформацію, яка регулює і нормативно-правову інформацію, облікову і контролюючу інформацію.

До інформації, використовуваної в управлінні, висуваються такі вимоги:

– достатність або повнота, які означають, що кількість інформації має бути мінімальним, але достатнім для оцінки ситуації та прийняття рішення на цьому рівні управління;

– достовірність – інформація об'єктивно відображає процес функціонування системи;

– корисність – у потоці інформації не повинні міститися дані,

непотрібні для вирішення цього завдання;

- доступність – інформація не повинна вимагати додаткової переробки і викликати труднощі при виробленні рішення;

- однозначність – інформація не повинна припускати різних тлумачень, бо в іншому випадку вона втрачає цінність;

- оперативність – інформація повинна надходити на цей рівень управління в терміни, які є достатніми для її осмислення і прийняття рішень без ризику, що вона може застаріти до того, як буде використана [122, с. 36–37].

Вимоги до інформації узагальнені в так званій формулі Г. Лассуела, згідно з якою успішне інформація в процесів управління передбачає відповідь на питання: хто повідомляє, що повідомляється, по яких каналах передається повідомлення, кому і з яким ефектом (бажаною метою). В системі управління може циркулювати тільки та інформація, яка описує фактичний або програмний рівень стану об'єкта управління, а інші дані вважаються зайвими. Загальне правило інформаційного забезпечення управлінських процесів полягає в тому, що чим менше інформації вимагає система управління для досягнення своєї мети, тим більш раціональною і ефективною вона є [122, с. 36–37].

Всі види інформації складають інформаційну систему управління (ІС) – організаційно оформлену сукупність інформаційних потоків, документів, каналів зв'язку і технічних засобів, що забезпечують зв'язок між елементами системи.

Технологію функціонування ІС можна представити таким чином: реєстрація і обробка оперативних даних, що надходять в служби та підрозділи управління у вигляді розпоряджень, листів, телефонограм; збір, обробка та реєстрація повідомлень, що знаходяться в компетенції певного управління або відомства; передача повідомлень в установи, які знаходяться в підпорядкуванні; реєстрація та передача у відповідне головне управління повідомлень на запити для подальшої їх обробки; проведення

інформаційного пошуку за запитом співробітників управління.

Інформаційні технології почали трансформацію державного управління, щоб пристосувати його до інформаційної ери. За допомогою інформаційних технологій прискорюється процес прийняття рішень і їх втілення, вивільняється частина робочого часу; з'являються механізми інформаційного забезпечення при проведенні державної політики, визначаються нові канали надання громадянам інформації та послуг, цей процес проявляється в зміні підходів до процесу управління.

Методи інформаційного забезпечення ґрунтуються на використанні ряду засобів і інструментів (важелів або регуляторів) державного регулювання. Різниця між ними полягає в тому, що засіб є конкретним способом дії, яке є неодмінною умовою для реалізації мети з інформаційного забезпечення, а інструмент є комплексним інструментом для досягнення поставленої мети, який може впливати на інформаційне забезпечення тільки побічно і має першорядне значення, перш за все для органів державного управління.

Важелі – це форми впливу держави на інформаційну діяльність. Серед важелів особливе місце займають податки і збори, за допомогою яких держава мобілізує кошти і впливає на інформаційну діяльність. Для відповідних суб'єктів інформаційного забезпечення у досягненні певних результатів використовуються стимули, в тому числі фінансові. До них відносяться заохочувальні фонди, бюджетне фінансування, фінансування підготовки і перепідготовки кадрів, спеціальні фінансові пільги.

Механізми надання інформаційних послуг органами публічної влади передбачають надання послуг громадянам з використанням інформаційних технологій. Сучасне бачення завдання надання державних послуг за допомогою електронної взаємодії полягає в наступному: надання актуальної, повної, несуперечливої й точної інформації і державних послуг на основі потреб заявника; забезпечення транзакцій за принципом одного вікна; підтримка міжвідомчої взаємодії в частині забезпечення комплексних

державних послуг.

Навіть у рамках Євросоюзу немає єдиного стандарту переліку державних послуг. Наприклад, у Португалії на порталі присутні близько 700 послуг, а в сусідній Іспанії – 91, у Франції – близько 112, у Великій Британії – 150 (відсоток представлених на порталах послуг коливається близько 50 % [47, с. 74].

Класифікатор Євросоюзу (27 країн-членів ЄС, а також Ісландія, Норвегія і Швейцарія) включає 20 типів пріоритетних державних електронних послуг, з яких 12 для громадян і 8 для бізнесу. До 12 послуг, що надаються органами публічної влади громадянам, відносяться: інформація про прибутковий податок, пошук роботи, соціальні допомоги, особисті документи, реєстрація автомобіля, заяву на отримання будівельної ліцензії, заяву в поліцію, державні бібліотеки, свідоцтва про народження та шлюб, набір в вищі навчальні заклади, оповіщення про зміну місця проживання, інформація для здійснення послуг у сфері охорони здоров'я.

Серед восьми послуг органами публічної влади для організацій є: можливість здійснити виплати до фондів соціального страхування для співробітників, корпоративний податок, ПДВ, реєстрація нової компанії, надання даних статистичним органам, митна декларація, дозволи, що стосуються охорони навколишнього середовища, державні і т.д. [89, с. 441–442].

Метою впровадження новітніх технологій електронного урядування в роботу органів публічної влади є створення електронних сайтів (веб-представництв), які зроблять простим і доступним щоденне спілкування громадянина з офіційними організаціями.

Найголовнішим інструментом взаємодії між публічною владою і громадянами є електронне консультування, яке може здійснюватися через електронні приймальні. Мета роботи електронної приймальні полягає у впровадженні механізмів консультування з громадськістю, можливості пасивного і активного доступу до інформації, використання можливостей

впливати на процес прийняття рішень з важливих суспільно-політичних питань. Громадська електронна приймальня забезпечує, перш за все, прозорість роботи органів публічної влади. До механізмів інформаційної комунікації можна віднести також механізми інтеракції за допомогою засобів масової інформації.

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКА СПЕЦИФІКА

2.1. Порівняльний аналіз інформаційного забезпечення органів влади зарубіжних країн

Як уже зазначалося раніше, в сучасному світі інформаційне забезпечення в умовах глобального інформаційного суспільства відіграє провідну роль. Інформатизація всіх сфер життя суспільства ставить питання про комплексний підхід до цієї проблеми.

Як підкреслює український дослідник О. Крюков, магістральною тенденцією цивілізаційного розвитку стала глобалізація, ознаками якої, зокрема, є: зростання інтеграційних процесів у світовій економіці, уніфікація політико-правових норм і «розмивання» державних кордонів, посилення ролі наднаціональних організацій, транснаціоналізація соціального і культурно-ідеологічного життя.

Ключовою рушійною силою глобалізаційних трансформацій є повсюдне розгортання нових інформаційно-комунікативних технологій. Технічний прогрес значно скоротив вартість накопичення, обробки і передачі інформації в планетарних масштабах, що позначилося на показниках економічного зростання.

У ХХІ ст. місце і роль держав у світі визначатимуть масштаби і глибина поширення цифрових технологій, супутникового зв'язку, волокон, комп'ютеризації та Інтернету. Їх потужний вплив визначатиме взаємини в житті громади, змінюватиме економічне і соціокультурне середовище, закладаючи основи нової форми суспільного устрою.

Процеси глобалізації стосуються все нових сфер діяльності. Інформаційна діяльність також стає не тільки найважливішою сферою міжнародної співпраці, а й об'єктом суперництва. Проблеми у сфері

інформаційних відносин, формування інформаційних ресурсів та користування ними загострюються внаслідок політичного та економічного протиборства держав [58].

Сучасний аналіз зарубіжної практики регулювання інформаційної сфери суспільства дозволяє виділити низку моделей. Так, сьогодні дослідники виділяють дві моделі побудови інформаційного суспільства: західну і так звану азіатську східну модель. Західною моделлю називають шлях, яким йдуть індустріально розвинені країни. Однак, на наш погляд, розглядаючи західну модель, більш логічним було б використовувати підхід, згідно з яким можна виділити модель континентальної Європи та американо-англійську.

Західна модель становлення інформаційного суспільства узагальнює стратегії і програми індустріально розвинених країн – США, Канади, Великої Британії та інших розвинених країн світу.

Американо-англійська модель визначається загальною концепцією соціально-економічного розвитку, яка передбачає превалювання приватного сектора над функціями держави в усіх напрямках розвитку суспільства. Американський вплив у сфері комунікаційних технологій та інформаційної сфери відчутний у глобальних процесах, міжнародній політиці, світовій економіці.

Ця модель передбачає інтенсивний розвиток електронних комунікацій для встановлення соціальних, політичних, культурних зв'язків у суспільстві. Проблема розвитку універсальних послуг має важливе значення в програмах інформаційного суспільства США і Великої Британії, вона вирішується за допомогою стратегії поліпшення якості інформаційних послуг, соціальної орієнтації суспільства.

У 90-х рр. ХХ ст. було сформульовано 9 базових принципів державного регулювання інформаційної сфери:

- 1) заохочення приватних інвестицій;
- 2) концепція універсального доступу

- 3) допомога в технологічних інноваціях;
- 4) забезпечення інтерактивного доступу
- 5) захист особистого життя, безпеки і надійності мереж;
- 6) поліпшене керування спектром радіочастот;
- 7) захист прав інтелектуальної власності;
- 8) координація державних зусиль;
- 9) забезпечення доступу до державної інформації [129].

Державі, таким чином, слід зосередити увагу на таких напрямках діяльності:

- заохочувати приватні інвестиції;
- сприяти розвитку конкуренції;
- забезпечувати доступ до мереж [136].

Особливістю американо-англійської моделі інформаційного суспільства є вплив чинного законодавства на розвиток перспективних галузей економіки, права інтелектуальної власності, соціального захисту населення.

Американські дослідники, які вивчали досвід США у світовому інформаційному процесі (Д. Тапскот, М. Кастельс, Г. Шиллер та ін.), вважають, що роль держави в ньому – це експорт інформаційного суспільства. При цьому вони намагаються довести, що США не має імперських устремлінь і сповідує гуманістичні цілі. Виходячи з того, що США мають найбільший досвід інформатизації суспільства, саме цій країні, вважають вони, належить історична роль очолити людство в процесі перетворення його з індустріального стану в постіндустріальний – інформаційний [118, с. 40–41].

Інформаційна модель інтернаціоналізації світу вперше з'явилася саме в США (північноамериканську модель інформаційного суспільства нерідко називають «модель Силіконової долини» як відкрите інформаційне суспільство, засноване на законах ринку та найвищим стандартам досягнень сучасних інформаційно-комунікаційних технологій), а інші країни світу

тільки зараз починають її оцінювати, констатують американські вчені.

Основними положеннями національної інформаційної політики США є такі:

а) підтримка досліджень і розробок в області інформації та комунікації; вплив на їх напрям і заохочення поширення технічних знань і можливостей в економіці; сприяння обміну технологіями між лабораторіями та фірмами, впровадження нововведень на ринках;

б) побудова і вдосконалення інформаційної інфраструктури, контроль за її діяльністю, побудова глобальних систем комунікації та дослідження впливу систем на міжнародні, національні та приватні пріоритети;

в) збереження створеного новими технологіями рівноваги між чотирма основними інформаційними цінностями: конфіденційністю інформації, інформації як суспільного блага, інформації як товаром, інформацією як невіддільним компонентом існування держави;

г) недоторканність приватного життя, конфіденційність інформації персонального характеру на різних рівнях в різних сферах державного управління і в приватному секторі;

д) створення урядової політики у галузі інформації та комунікації.

Доктрина національної інформаційної політики США ставить завдання розширення і вдосконалення інформаційного простору, посилення свого впливу в таких регіонах, як Латинська Америка, Центральна і Східна Європа, країни Арабського світу і Азіатсько-Тихоокеанського регіону. США запропонували доктрину «інформаційної парасольки» міжнародного співробітництва з широким колом країн у різних регіонах світу, суть якої в превентивної комунікації на основі переміщення масивів інформації, переданої США державам-реципієнтам для забезпечення їх національних інтересів і, як наслідок, збереження лідерства США в політичній системі міжнародних відносин.

Англійська модель максимально наближена до американської. Основними особливостями її є наступні фактори:

а) роль держави обмежується створенням умов для ринкової конкуренції в інформаційній сфері;

б) стратегія розвитку суспільства визначається як приватна ініціатива, лібералізація ринку телекомунікацій, створення мереж та інформаційних супермагістралей, захист нових структур на інформаційних ринках.

Актуальний для континентальної Європи питання про те, що розвивати в першу чергу мережі або послуги, не варто перед США і Великобританією. Там домінує думка про те, що необхідно спочатку побудувати мережі для того, щоб розвивати послуги.

Проблема розвитку послуг, доступних для всіх (проблема універсального обслуговування), має особливе значення для США. Універсальне обслуговування служить протиположністю можливим негативним елементам політики лібералізації: адже мета цієї політики – поліпшити якість послуг і знизити їх вартість для ділових споживачів, а не для населення.

Європейська модель інформаційного суспільства відрізняється стратегією європейської інтеграції, поняттям «об'єднаної Європи», пошуками рівноваги між контролем держави і стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу.

Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням інформаційної (інтелектуальної) економіки, різними можливостями постіндустріального розвитку.

В рамках європейської моделі українські дослідники А. Колодюк [52] і Е. Макаренко [62] виділяють так звану західноєвропейську, скандинавську, центрально- і східноєвропейську стратегії.

До основних принципів європейської інформаційної моделі можна віднести наступні:

– сприяння розширенню громадського доступу до передових

інформаційно-комунікаційних технологій шляхом створення локальних центрів доступу до них в бібліотеках, школах і т.ін.;

– розширення деяких соціальних послуг в електронній формі та рівня їх доступності;

– впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у державну систему освіти і перепідготовки кадрів та допомогу з боку держави в адаптації до нових можливостей;

– проведення досліджень у сфері соціальних наслідків, викликаних поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, і у сфері можливостей адаптації всіх категорій громадян до нових умов життя.

В сучасних умовах інформаційна політика Європейського Союзу виходить з доктрини європейського інформаційного суспільства, проголошеної в 1994 р в доповіді «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейської Ради ЄС» (відома в науковій літературі як доповідь Мартіна Бангеманн) [62, с. 48].

Основна ідея – зміна традиційних підходів і оцінок міжнародного співробітництва та світової конкуренції від геополітики, яка визначає міжнародне становище країни за географічними ознаками, природними ресурсами, кліматичними умовами, політико-економічними факторами, технологічної політики (інформатики), яка визначає місце кожної держави у світовій ієрархії в залежності від впровадження нових наукових досягнень і високих технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства.

Позиція ЄС обумовлює економічну і соціальну інтеграцію європейських країн, реорганізацію бізнесу, переосмислення взаємовідносин державного та приватного секторів, нових форм організації праці та інші інституційні перетворення. Напрямки і стратегії інформаційної політики ЄС втілені в програмах і проектах Організації стратегічних досліджень, таких як: RTD (Розвиток технологічних Досліджень); ІМПАСТ (Інформаційні технології і ринкова політика); ESPRIT (Європейська стратегічна програма промислового розвитку і впровадження технологій); проектах «Он лайн для

урядів», «Глобальна інвентаризація», «Глобальний виклик Бангеманн», «Електронна комерція», «Дистанційна освіта, медицина, культура та інформаційні послуги». Реалізація програм та проектів ЄС, спрямованих на становлення ІС в Європі, здійснюється за підтримки ЄС і європейських країн на вищому рівні [62, с. 35].

Європейський план розвитку інформаційного суспільства включає також концепцію розвитку універсальних послуг, яка має політичні, економічні, соціальні та технологічні ознаки. До політичними ознаками відносять – протидія монополій конкуренції (побудова нових магістралей здійснюється обмеженим колом операторів в більшості європейських країн), до економічних – створення ринку інформаційних послуг, у соціальних – недискримінації за інформаційної ознакою (нерівність у доступі до універсальних інформаційних послуг, обумовлену рівнем доходів і платоспроможністю населення), до технологічних – першочерговий розвиток магістралей. Наприклад, відмінність європейської моделі від американської полягає в розвитку інформаційного законодавства. Адекватна законодавча база, яка враховує як національні, так і міжнародні принципи регулювання інформаційних відносин, вважається основним фактором зростання прибутку країни від потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій.

Як вже зазначалося, крім західної, в науковій літературі виділяють азіатську модель інформаційного суспільства, яка реалізує ідеологічну доктрину країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, побудовану на філософських принципах конфуціанства, діяльності держави по інституціоналізації цих принципів [118, с. 41].

В основі азіатської моделі – альтернативне соціально-економічний розвиток регіону, конкуренція із Заходом, утвердження власних ціннісних орієнтацій, зв'язок між культурними традиціями (освіта, виробнича дисципліна, відданість корпорації, довіра, сімейна гармонія) і соціальними трансформаціями.

В рамках азіатської моделі виділяють японську, індійську і

младоазійську.

Найбільший інтерес, на наш погляд, являє японська модель. Японський варіант концепції глобального інформаційного простору, який передбачає створення та практичне застосування глобального інформаційного центру, сприятиме якісній зміні сфери послуг у всьому світі. Ця модель розкриває бачення найважливіших глобальних послуг:

а) перш за все це повинна бути інформаційна система для самоосвіти, бібліотечного та інформаційного обслуговування, світового сервісу новин, індивідуального планування навколосвітніх подорожей тощо;

б) досягнення міжнародного телебачення можна було б використовувати в різних сферах життя людей, зокрема у спорті. Тисячі різних телегри стали б можливими у сфері міжнародних спортивних інтелектуальних змагань;

в) наступну область, де б глобальне телебачення працювало найбільш ефективно, японський дослідник І. Масуда називає галуззю пропаганди найважливішого сенсу людства. Зараз про це пишеться в основному в книгах, а глобальне телебачення весь світ охопило б відразу, надавши можливість слухати телевізійну програму на будь-яку тему;

г) глобальне телебачення давало б постійну інформацію про екологічну обстановку на земній кулі і навколо неї, здійснювало б її моніторинг і стало б коректує системою, спрямовуючи зусилля добровольців у багатьох країнах світу на боротьбу із забрудненням навколишнього середовища;

д) але найбільш революційне значення, вважає І. Масуда, було б пов'язано з впровадженням глобальною системою голосування. За допомогою цієї глобальної технології мільярди людей у світі були б здатні брати участь в ухваленні рішень з різних міжнародних проблем, таким, як запобігання тероризму, етнічних, геополітичних, міжконфесійних тощо.

Підводячи підсумки, слід підкреслити, що вивчення зарубіжного досвіду побудови інформаційного суспільства дає можливість Україні будувати сучасну модель демократичного інформаційного суспільства, в

якому діяльність системи державного управління не може бути ефективною без використання сучасних засобів інформаційного забезпечення органів влади.

2.2. Законодавче регулювання інформаційного забезпечення органів влади в умовах українських реалій

Одним із важливих напрямків інформаційної політики України на сучасному етапі є формування законодавчої бази, яка б відповідала європейським стандартам, національним інтересам і потребам суспільства. Національне законодавство – це сукупність нормативних актів (законів і підзаконних правових документів – наказів, інструкцій, положень, статутів), які регулюють інформаційні відносини в Україні.

Законодавчу базу в сфері інформаційного забезпечення складають закони України «Про інформацію» [32], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [27], «Про телебачення і радіомовлення» [36], «Про Національну програму інформатизації» [35], постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах» [85], «Про заходи щодо розвитку національної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 р. № 928/2000 [86] та ін.

У Програмі діяльності Кабінету Міністрів України є окремий підрозділ «Розвиток інформаційного суспільства», в якому серед пріоритетних напрямків визначено: впровадження в усіх органах виконавчої влади систем електронного документообігу та цифрового підпису, створення умов для інтеграції інформаційних ресурсів державних органів усіх рівнів; забезпечення відкритості інформації та збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та суб'єктам господарювання державними органами з використанням електронних засобів та Інтернету; підвищення

ефективності формування та виконання Національної програми інформатизації; розробку проекту Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом; створення нової та вдосконалення чинної нормативно-правової бази в сфері інформатизації; гармонізація зі стандартами ЄС стандартів на ІТ-продукцію та ІТ-послуги.

У проекті стратегічного документа «Україна 2020: Стратегія національної модернізації», розробленого Мінекономіки за участю інших центральних органів виконавчої влади та Державною установою «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України» також передбачено окремий підрозділ з вищевказаних питань [23, с. 3–4].

Одне з головних напрямків розвитку інформаційного суспільства в Україні – розвиток національних електронних інформаційних ресурсів. У 2010 р. в усіх органах виконавчої влади повинен бути введений електронний документообіг (ЕДО) з використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП). Однак на сьогоднішній день існує проблема впровадження електронного уряду на всіх рівнях державного і місцевого самоврядування в Україні, яка обговорюється не один рік.

До основних нормативно-правових актів інформатизації електронного управління відносяться: Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 р. № 928 [86]; постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» від 04.01.2002 р. № 3 [87], «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи Електронний Уряд» від 24.02.2003 р. № 208 [86], «Про затвердження порядку легалізації комп'ютерних програм в органах виконавчої влади» від 04.03.2004 р. № 253 [85]; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» від 05.05.2003

р. № 259-р [92], «Про затвердження переліку завдань (проектів) національної програми інформатизації, їх державних замовників та обсягів фінансування» від 08.11.2006 р. № 552-р [93]; наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України «Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи Електронний Уряд» від 15.08.2003 р. № 149 [69].

Початком для побудови електронного уряду України став єдиний веб-портал органів виконавчої влади www.kmu.gov.ua. Портал об'єднав і нові, і вже існуючі в Інтернеті державні сервіси, а також інформацію органів влади. Є також значна кількість інших нормативних документів, що стосуються сфери інформаційного законодавства: кодекси України; закони України «Про державну таємницю», «Про підприємництво», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову и науково-технічну експертизу», «Про основи національної безпеки України», «Про Національну систему конфіденційного зв'язку» та десятки підзаконних нормативних актів практично всіх державних установ.

Важливими для вивчення питання інформаційного забезпечення в органах публічної влади є поняття «статистична інформація» і «адміністративна інформація». Закон дає практично схожі визначення цих понять (статті 19, 19-1 Закону України «Про інформацію»). Адміністративна інформація розуміється як «офіційні документовані дані», а статистична інформація – як «документована державна інформація».

У зв'язку з цим виникає питання: що слід розуміти під «документованою державною інформацією» і поняттям «документовані дані»?

Під цими поняттями слід розуміти інформацію зібрану державними органами, що належить державі на праві власності.

Очевидно, що при розробці Закону за основу розмежування понять брали спосіб їх створення (отримання, використання, зберігання) і поширення. Тому адміністративна інформація відрізняється від статистичної тільки суб'єктами, її збирають, використовують і зберігають.

У результаті впровадження інформаційних технологій в органи публічної влади очікується підвищення достовірності та оперативності інформації, прозорості виконання рішень, високий рівень контролю за їх здійсненням, зростання довіри суспільства до діяльності органів влади; забезпечення взаємодії громадян і органів державної влади, забезпечення індивідуальних інформаційних потреб громадян України

За допомогою впровадження електронного цифрового підпису створюються правові основи для електронного документообігу, виникає можливість впровадження електронних цінних паперів, укладення угод, створення платіжних систем тощо. Впровадження електронного документообігу дозволить спростити і прискорити обмін документами, вплине на конкурентоспроможність вітчизняної економіки, а також прискорить оформлення експортно-імпортних операцій.

Важливим нормативно-правовим актом, що регулює правовідносини в напрямку інформаційного забезпечення, став Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», який вийшов у 2000 р. [113]. Указ визначає, що розвиток національної складової інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства, розвитку підприємництва.

Основними завданнями названі: забезпечення підтримки розвитку інфраструктури надання інформаційних послуг через мережу Інтернет і розвиток і впровадження сучасних комп'ютерних інформаційних технологій в системі державного управління.

Значущим документом стала Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність

органів виконавчої влади». Постанова визначає, що оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади здійснюється з метою підвищення ефективності та прозорості діяльності цих органів шляхом впровадження та використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних та інших послуг громадськості, забезпечення її впливу на процеси, що відбуваються в державі.

Оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади здійснюється шляхом:

– розміщення і періодичного оновлення міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади інформації відповідно до вимог цього Порядку на власних веб-сайтах;

– створення єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України, призначеного для інтеграції веб-сайтів органів виконавчої влади та розміщення інформаційних ресурсів відповідно до потреб громадян.

Порядком також передбачено, яка інформація повинна бути розміщена на веб-сайті органу виконавчої влади (для міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади). До такої інформації, відповідно до порядку, відносяться: найменування органу; основні завдання та нормативно-правові засади діяльності; структура та керівництво органу; основні функції структурних підрозділів; зразки документів та інших матеріалів, необхідних для звернення громадян до органу; місцезнаходження апарату (органу) розпорядок роботи органу та час прийому керівництва; відомості про наявні вакансії; державні інформаційні ресурси з питань, що належать до компетенції органу та ін. [87].

Кабінет Міністрів України 12.04.2002 р. прийняв Постанову № 522 «Про затвердження порядку підключення до глобальних мереж передачі даних». Серед іншого, Державний комітет зв'язку та інформатизації за погодженням з Державним комітетом з питань регуляторної політики та підприємництва, Антимонопольний комітет і Міністерство оборони відповідно до постанови повинні затвердити порядок складання і ведення

переліку підприємств (операторів), які надають послуги з доступу до глобальних мереж передачі даних органам виконавчої влади, іншим державним органам, підприємствам, установам і організаціям, які отримують, обробляють, поширюють і зберігають інформацію, що є об'єктом державної власності та охороняється згідно із законодавством.

Він, згідно з постановою, має передбачити вимоги до програмно-технічним засобам, які забезпечують доступ до глобальних мереж передачі даних, якості окремих видів послуг з доступу до них, захисту інформації в зазначених мережах.

Урядове рішення прийнято на виконання Указу Президента України «Про деякі заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів в мережах передачі даних» від 24.09.2001 р. № 891.

Серед нормативно-правових актів, що стосуються проблематики впровадження в Україні системи електронного управління, 24.02.2002 р. було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи Електронний уряд» [86].

У мережі Інтернет представлені всі центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ), обласні державні адміністрації (ОДА) та районні державні адміністрації (РДА). Сайти органів державної влади приводяться у відповідність до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 р. № 3 «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» та від 29.08.2002 р. № 1302 «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості в діяльності органів виконавчої влади» [47].

Таким чином, на сучасному етапі стоїть завдання приведення інформаційного законодавства України у відповідність з нормативними актами Євросоюзу. Необхідно визначити першочергові завдання щодо коригування діючої нормативної бази. Для цього є потреба у визначенні найважливіших проблем у функціонуванні вітчизняної інформаційної бази.

2.3. Проблемні аспекти функціонування вітчизняної інформаційної сфери

Рівнем інформаційного забезпечення перевіряється й оцінюється ступінь зрілості суспільства. Важливим фактором є готовність державної влади виконувати своє призначення відповідно до вимог сучасного суспільства. Влада в умовах демократичного відкритого суспільства зацікавлена в інформатизації всіх сфер суспільного життя і індивідуального буття людини.

Вона є важливим чинником вироблення і реалізації державної політики відповідно до нових умов інформаційного суспільства.

Рівень інформатизації визначає ступінь готовності суспільства до існування в умовах інформаційного суспільства, рівень конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Для характеристики рівня розвитку інформаційного суспільства використовуються ІКТ-індекси (е-індекси). До основних індикаторів експерти відносять індикатори стану доступу до телекомунікаційної інфраструктури: доступ населення і суспільства до радіо, телефонами, ПК, Інтернету.

Існує більше двадцяти різних е-індексів, найбільш відомими з яких є:

- індекс Цифровий здатності або цифровий перспективи (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ITU в межах WPIIS;
- індекс цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), ITU;
- індекс мережевої готовності (The World Economic Forum's Networked Readiness Index (NRI));
- індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), компанія IDC.

Для характеристики інформаційного забезпечення важливим є критерій готовності суспільства до використання ІКТ.

З початку двохтисячних років Організація Economist Intelligence Unit і

корпорація IBM щорічно публікують рейтинги провідних країн світу в області «Електронної готовності» (e-readiness).

Ці рейтинги засновані на моделі, розробленої спільно з інститутом IBM Institute for Business Value. «Електронна готовність» - це критерій готовності країни до використання різних інтернет-можливостей. Методологія ранжирування країн є багатоаспектною і постійно модифікується, модель складається зі ста кількісних і якісних критеріїв, вони представлені такими категоріями:

- забезпеченість зв'язком і технологічною інфраструктурою (20 % оцінки) проникнення Інтернету, мобільних телефонів, персональних комп'ютерів;

- бізнес-середовище (15 %) – загальна оцінка ділового клімату, що охоплює розвиток економіки, політичну стабільність, регуляцію оподаткування, ринку праці, якість інфраструктури, відкритість ринку до торгівлі та інвестицій;

- соціальне і культурне середовище (15 %) – рівень загальної освіти, комп'ютерна грамотність, використання електронного бізнесу як катализатора інновацій, кількість зареєстрованих патентів, технічні навички робочої сили;

- правове середовище (10 %) – законодавче і державне регулювання використання Інтернету, легкість реєстрації нового бізнесу, захист інтелектуальної власності, урядова підтримка інфраструктури Інтернету, рівень цензури;

- урядова політика і бачення (15 %) – законодавче і державне регулювання використання Інтернету, легкість реєстрації нового бізнесу, захист інтелектуальної власності, урядова підтримка інфраструктури Інтернету, рівень цензури;

- пристосованість споживача і бізнесу в електронній комерції (25 %) – національні витрати на інформаційно-телекомунікаційні технології, рівень і вектор розвитку електронної торгівлі, якість логістики та систем постачання,

дієвість корпоративних фінансів [125, с. 22–25].

Інформаційне забезпечення є складним процесом для країн з відсталою економікою. Перед Україною стоїть завдання – провести соціально-економічну модернізацію на основі використання новітніх ІКТ, що вимагає мобілізації значних політичних, економічних, фінансових, наукових та кадрових ресурсів.

Україна має певні досягнення в розвиток інфраструктури інформатизації та інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури. Одним з пріоритетних напрямків розвитку телекомунікаційних мереж залишається будівництво сучасних волоконно-оптичних ліній зв'язку з впровадженням технологій CWDM та DWDM, розвиток мережі широкопasmового доступу, в тому числі бездротового.

На шляху розвитку інформаційного суспільства в Україні існує цілий ряд проблем, які потребують вирішення.

По-перше, це наукове і кадрове забезпечення сфери ІКТ. З одного боку, Україна має обмежений фінансовий і кадровий ресурс для забезпечення швидкого переходу до створення інформаційного суспільства, це обумовлено «еміграцією інтелектуального капіталу» - в середньому 2,5 тис. Фахівців виїжджають на роботу за кордон щорічно, сьогодні ця цифра стала набагато більше) .

Разом з тим слід підкреслити, що наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ в Україні є традиційно досить потужним. Щорічно українські вузи випускають 50 000 фахівців в інформаційно-технологічній сфері. За даними ВАК України, протягом 2018 р. і I кварталу 2019 р. за спеціальностями, які належать до ІТ-сфери, були захищені 39 докторських і 256 кандидатських дисертаційних робіт.

Суттєвою проблемою, яка негативно впливає на підготовку кадрів для ІКТ-сфери, є матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, особливо шкіл. Дані Держкомстату свідчать про те, що на початок 2018 – 2019 навчального років 13 661 або 65,1 % від загальної кількості денних

загальноосвітніх навчальних закладів мали навчальний кабінет з інформатики та обчислювальної техніки. Ці кабінети обладнані комп'ютерами.

Рівень забезпечення шкіл комп'ютерними класами в цілому по країні становить 93 %. Підключення до мережі Інтернет мають 42,7 % загальної кількості навчальних закладів. Безумовно, такий стан матеріально-технічного забезпечення не є сприятливим для ефективного розвитку як кадрового забезпечення сфери ІТ, так і інформаційного суспільства України в цілому.

Тому в сучасних умовах вкрай важливо прискорювати комп'ютеризацію навчальних закладів та підключення їх до мережі Інтернет, для чого залучати як кошти державного бюджету, так і ресурси компаній сфери ІТ [23, с. 18–20].

Перешкодою при побудові інформаційного суспільства у більшості країн світу, в тому числі і в Україні, є так звана «інформаційна нерівність» населення планети, окремих країн, забезпечення інформаційної безпеки.

Серед проблем інформаційного суспільства перш за все говорять про «цифровому нерівності» («digital divide», або вживають інші терміни «цифровий розрив», «цифрова прірва», «інформаційний розрив», «інформаційна прірва»). «Цифрова нерівність» – різниця в доступі до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших послуг в інформаційних комп'ютерних технологій.

Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє ефективно забезпечувати суспільство доступ до соціальних благ. На сьогодні розрив між індустріальними і менш розвиненими країнами, молодим і старшим поколінням, між тими, хто вміє працювати з новими інформаційними технологіями, і тими, хто не вміє швидко збільшується.

Нерівність проявляється у всіх сферах життя людини: в доступі до життєво важливих ресурсів (продовольчих, сировинних, енергетичних і т.п.), до робочих місць, освіти, медичних послуг, культурної спадщини та ін.

В основі нерівності – різниця людей у фінансовому або соціальному

статусі, освіті, віку, місці проживання, раси та ін. Нерівність накладає свій відбиток не тільки на відносини між людьми, а й на міждержавні відносини.

За принципом використання ІКТ населення можна розділити на три групи:

– тих, хто використовує ІКТ, – це група складається з людей, які активно творять Нове інформаційне середовище й активно ним користуються, мають відповідні навички та бажання користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями;

– тих, хто хоче використовувати новітні технології, але поки з певних причин не може, – складається з людей, які хочуть, але не мають можливості доступу до ІКТ. Обмеження доступу можуть бути як технічними (відсутність необхідного апаратного забезпечення), так і економічними (висока вартість послуг); ця група відчуває свою інформаційну нерівність і становить соціальну базу подальшої інформатизації;

– тих, хто з різних причин не хоче використовувати новітні технології, – це група включає тих, для кого все, що пов'язано з ІКТ, знаходиться в зоні відчуження – це інформаційно пасивні громадяни, а також на тих, хто заперечує нововведення в принципі [73].

На сьогоднішній день не існує загальноприйнятої системи оціночних критеріїв виміру «цифрового розриву». Сучасні дослідники «цифрової нерівності» Д. Дубов і С. Дубова виділяють основні проблемні напрямки, вирішення яких сприятиме вирішенню питання «цифрового розриву» в цілому, зокрема:

1. Формування сприятливих умов для розвитку інформаційного суспільства через створення відповідної законодавчої, суспільної та економічної бази. У розвитку інформаційного суспільства та в подоланні проблеми «цифрової нерівності» особливе місце займає існуюча законодавча база. В Україні прийнято низку законів і програм (зокрема, «Національну програму інформатизації», програму «Електронна Україна»). Однак для успішного подолання «цифрового прірви», яка існує між Україною і

провідними світовими державами потрібна цілеспрямована державна політика з розвитку ІКТ в Україні. Законодавча база повинна стимулювати конкуренцію на ринку ІКТ, що в кінцевому підсумку призведе до зменшення вартості ІКТ для населення і як наслідок збільшить кількість громадян, залучених до процесів інформатизації.

2. Забезпечення потенційної можливості доступу населення до ІКТ за рахунок співпраці держави і приватного сектора економіки.

3. Сприяння розвитку відносин G2C і G2B через розвиток системи «Електронний уряд».

4. Концентрація зусиль держави та суспільства для розвитку загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів і, зокрема, контентбази української частини мережі Інтернету.

5. Забезпечення можливості отримання знань, умінь і навичок використання ІКТ для всіх верств населення.

Незважаючи на відносно недавнє поширення комп'ютерної техніки, в Україні широкі верстви населення не охоплені програмами комп'ютерної освіти. Ця проблема характерна не тільки для України, але і для більш розвинених країн. Однак в цих країнах намагаються активно підвищувати комп'ютерну освіту населення. Поряд зі слабкою комп'ютерної освітою суттєвою проблемою є невміння працювати з мережею Інтернет, використовувати її пошукові можливості, незнання всіх можливостей, які надає мережа Інтернет.

Слабка поінформованість про мережі Інтернету характерна також і для тих країн, які в найближчому майбутньому можуть стати членами Європейського Союзу.

Кількість людей в них, які не вміють користуватися Інтернетом, становить 20 % (для країн, що входять в «Європи +», цей показник становить 10 %). Саме залучення в Україну вікових груп (38–43 років) людей до використання можливостей інформаційного суспільства може прискорити перехід української економіки від «ресурсної» до «економіки знань». Недолік

комп'ютерної освіти у працівників (зокрема, державних службовців) призводить до нестачі кваліфікованих кадрів у сфері державного управління, що значно стримує процеси інформатизації.

6. Створення системи мотиваційних чинників для залучення населення до використання ІКТ. Невисока популярність процесів інформатизації в Україні обумовлена не тільки економічними і законодавчими перешкодами, але й несформованістю потреби громадян в отриманні інформації саме завдяки новітнім технологіям [22].

Однією з проблем інформаційного забезпечення у сфері державного управління України є забезпеченість комп'ютерною технікою державних органів.

Показник забезпеченості обчислювальною технікою в розрахунку на одного державного службовця центральних органів виконавчої влади та ОДА становить відповідно 2,09 і 0,63. Тобто центральних органах виконавчої влади (разом зі структурними підрозділами) в середньому на одного держслужбовця наявності дві одиниці комп'ютерної техніки, в той час як на держслужбовця ОДА - менше одиниці [23, с. 30].

З метою створення та розвитку національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, в тому числі електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» протягом 2018–2019 рр. органами державної влади здійснювалися проекти спрямовані на створення і розвиток інформаційно-аналітичних систем (ІАС):

- здійснено заходи щодо підвищення захищеності інформаційних систем Верховної Ради України (ВРУ), впроваджено веб-портал і веб-сайти ВРУ;

- розроблені прикладне програмне забезпечення системи електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису Мінтрансзв'язку;

- Мінфіном здійснено заходи щодо автоматизації звітності про операції з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням [42–46].

До основних проблем інформаційного забезпечення органів публічної влади України можна віднести наступні:

- низьку ефективність створених інформаційно-аналітичних систем окремих органів державної влади, які практично не використовують можливості сучасних методів аналітики, ситуаційного аналізу та прогнозування;

- повільне впровадження нових методів навчання, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій;

- зниження обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення, зниження витрат державного бюджету на легалізацію програмного забезпечення, розвитку індустрії програмного забезпечення (ПО) в Україні.

Зазначене свідчить про необхідність неухильного дотримання органами державної влади чинного законодавства у сфері інформатизації, визначення пріоритетних напрямків інформатизації відповідних галузей з метою забезпечення комплексності та цілісності виконання робіт з інформатизації та недопущення створення передумов отримання неякісних послуг.

Оптимальним для формування в Україні інформаційного суспільства могло б стати поліпшення власних інформаційно-технологічних галузей і розвиток вітчизняних виробників комп'ютерів, телекомунікаційного обладнання та електронної техніки.

Однак електронна промисловість України значно відстала від світового рівня. Основне завдання, яке стоїть сьогодні перед державою, – це створення національної інноваційної системи, заснованої на розвиненій інфраструктурі, цивілізованому ринку технологій та законодавчої охорони результатів інтелектуальної праці. Спираючись на ефективну державну політику, Україна має реальні можливості здійснити технологічний прорив.

Таким чином, незважаючи на позитивну динаміку розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні невирішеними хронічними

проблемами залишаються відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів і несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Внаслідок такого стану сьогодні відсутня можливість надання інтегрованих державних послуг, у тому числі, адміністративних послуг електронними засобами. Нормативно-правова складова вирішення цієї проблеми передбачає прийняття концепції і стратегії впровадження електронного урядування, державної програми створення національного депозитарію та інших заходів [23]. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності сприятиме підвищенню якості управлінських послуг.

Аналіз інформаційної інфраструктури органів публічної влади підтверджує необхідність створення національної системи інформаційного забезпечення органів влади, яка з'єднала всі інформаційні ресурси.

Зараз в різних органах влади створюються автономні автоматизовані системи управління, що задовольняють інформаційні потреби обмеженого кола користувачів. Такі системи автоматизують окремі напрямки діяльності органів публічної влади. Найбільш поширеними в органах влади є системи по законодавству України, діловодства, бухгалтерії.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

3.1. Пріоритетні напрямки розвитку інформаційного забезпечення органів влади

Відомо, що за допомогою механізмів інформаційного забезпечення формуються умови для розвитку та вдосконалення інформаційного суспільства, стимулюються і розширюються інформаційні технології, забезпечується вільний доступ населення до інформації. Зазначене передбачає необхідність прийняття і реалізації певної стратегії розвитку, програми в сфері інформаційного забезпечення.

Інформації належить важлива роль в управлінських технологіях і процесах. Оперативний аналіз інформації органами влади центрального, регіонального і місцевого рівнів сприяє своєчасному прийняттю управлінських рішень. Інформаційне забезпечення органів публічної влади є одним з найважливіших завдань на сучасному етапі.

На шляху розвитку інформаційного суспільства в Україні існує ціла низка проблем, які потребують вирішення.

По-перше, це наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ. З одного боку, Україна має обмежений фінансовий та кадровий ресурс для забезпечення швидкого переходу до створення інформаційного суспільства, це обумовлено «еміграцією інтелектуального капіталу».

Водночас слід підкреслити, що наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ в Україні є традиційно досить потужним. Щорічно українські вищі навчальні заклади випускають 50 тис. спеціалістів в інформаційно-технологічній сфері.

Важливе завдання перед освітою поставлено тезою «навчання впродовж усього життя людини». Інформаційно-технічна сфера швидко

змінюється, що диктує необхідність створення короткотермінових навчальних програм перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів. Цю важливу функцію має виконувати система післядипломної освіти. Саме вирішення даного питання ми розглянемо в п.3.3.

Суттєвою проблемою, яка негативно впливає на підготовку кадрів для ІКТ-сфери, є матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, особливо шкіл [22, с. 18–20].

Наступна проблема – уповільнення впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Перешкодою при побудові інформаційного суспільства в більшості країн світу, в тому числі і в Україні, є «інформаційна нерівність» населення планети, окремих країн, забезпечення інформаційної безпеки. Серед проблем інформаційного суспільства перш за все говорять про «цифрову нерівність» («digital divide», або вживають інші терміни – «цифровий розрив», «цифрова прірва», «інформаційний розрив», «інформаційна прірва». «Цифрова нерівність» – різниця у доступі до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших послуг до інформаційних комп'ютерних технологій.

Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє ефективно забезпечувати суспільство доступом до соціальних благ. На сьогодні розрив між індустріальними й менш розвиненими країнами, молодим і старшим поколінням, між тими, хто вміє працювати з новими інформаційними технологіями, і тими, хто не вміє швидко збільшується.

Нерівність проявляється в усіх сферах життя людини: у доступі до життєво важливих ресурсів (продовольчих, сировинних, енергетичних і т.п.), до робочих місць, освіти, медичних послуг, культурної спадщини та ін. В основі нерівності лежить різниця людей у фінансовому чи соціальному статусі, освіті, віці, місці проживання, расі, та ін. Нерівність накладає свій відбиток не тільки на відносини між людьми, а й на міждержавні відносини.

За принципом використання ІКТ населення можна поділити на три групи:

– тих, хто використовує ІКТ – ця група складається з людей, які активно творять нове інформаційне середовище й активно ним користуються, мають відповідні навички та бажання користуватись інформаційно-комунікаційними технологіями;

– на тих, хто хоче використовувати новітні технології, але поки з певних причин не може – складається з людей, які мають бажання, але не мають можливості доступу до ІКТ. Обмеження доступу можуть бути як технічними (відсутність необхідного апаратного забезпечення), так і економічними (висока вартість послуг); ця група відчуває свою інформаційну нерівність і становить соціальну базу подальшої інформатизації;

– на тих, хто з різних причин не хоче використовувати новітні технології – ця група включає тих, для кого все, що пов'язане з ІКТ, перебуває в зоні відчуження – це інформаційно пасивні громадяни, а також на тих, хто заперечує нововведення в принципі [72].

На сьогодні не існує загальноприйнятої системи оціночних критеріїв з вимірювання «цифрового розриву». Сучасні дослідники «цифрової нерівності» Д. Дубов і С. Дубова виділяють основні напрями, вирішення яких буде сприяти вирішенню питання «цифрового розриву», зокрема:

1. Формування сприятливих умов для розвитку інформаційного суспільства через створення відповідної законодавчої, суспільної та економічної бази. В розвитку інформаційного суспільства та в подоланні проблеми «цифрової нерівності» особливе місце займає існуюча законодавча база. В Україні прийнято низку законів та програм (зокрема, «Національну програму інформатизації», програму «Електронна Україна»).

Для успішного подолання «цифрової прірви» яка існує між Україною та провідними світовими державами потрібна цілеспрямована державна політика з розвитку ІКТ в Україні. Законодавча база повинна стимулювати конкуренцію на ринку ІКТ, що в кінцевому результаті приведе до зменшення вартості ІКТ для населення та як наслідок збільшить кількість громадян, що втягнуті в процеси інформатизації.

Слід звернути увагу, що розв'язуючи питання правового режиму інформації, слід враховувати особливості українського суспільства, ментальність народу: там, де в країнах Заходу достатньо традицій, нам потрібні формальні процедури та механізми. Тому важливо не просто унормувати доступ до інформації, під яким розуміють загальний порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації, а й чітко визначити процедури, терміни, вартість отримання інформації, обов'язок органів державної влади надавати інформацію збалансувати встановленням відповідальності за невиконання таких дій, деталізувати способи оприлюднення інформації та подання інформаційних запитів з урахуванням сучасного стану розвитку комунікативних технологій [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 69].

2. Забезпечення потенційної можливості доступу населення до ІКТ за рахунок співпраці держави та приватного сектора економіки.

3. Сприяння розвитку відносин G2C та G2B через розвиток системи «електронний Уряд».

4. Концентрація зусиль держави та суспільства для розвитку загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів і, зокрема, контентбази української частини мережі Інтернету.

5. Забезпечення можливості отримання знань, вмінь та навичок використання ІКТ для всіх верств населення.

6. Створення системи мотиваційних чинників для залучення населення до використання ІКТ. Невисока популярність процесів інформатизації в Україні зумовлена не лише економічними та законодавчими перепонами, але й несформованістю потреби громадян у отриманні інформації саме завдяки новітнім технологіям [21].

Однією з проблем інформаційного забезпечення у сфері державного управління України є забезпеченість комп'ютерною технікою державних органів. [22, с. 30].

З метою створення та розвитку національної, галузевих і регіональних

інформаційних систем, у тому числі електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» у останні роки органами державної влади здійснювалися проекти спрямовані на створення та розвиток інформаційно-аналітичних систем (ІАС):

- здійснено заходи щодо підвищення захищеності інформаційних систем Верховної Ради України (ВРУ), впроваджено веб-портал та веб-сайти ВРУ;

- розроблено прикладне програмне забезпечення системи електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису Мінтрансзв'язку;

- Мінфіном здійснено заходи з автоматизації звітності про операції з драгоцінними металами та дорогоцінним камінням;

- впроваджується система автоматизованої інформаційної системи прикордонного контролю «Гарт-1», система обміну інформацією щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон;

- діє інформаційна система у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;

- створено офіційний WEB-сайт Українського інституту національної пам'яті; створено автоматизовану інформаційно-аналітичну систему «Сенсорна електронна карта Голодомору 1932–1933 років в Україні»;

- розроблено та впроваджено елементи електронного урядування у сфері державного експортного контролю шифр «Контроль»;

- створено ІАС Конституційного Суду України;

- МНС здійснено заходи розвитку Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій (УІАС НС);

- розроблено нові компоненти Інтернет-ресурсів Мінекономіки в межах електронної інформаційної системи «Електронний уряд»;

- розроблено програмні засоби створення та ведення автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців»,

програмне забезпечення «Підсистема передачі електронних копій Реєстру представникам політичних партій»; придбано технічні засоби для створення та введення в експлуатацію автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців» [22, с. 42–46].

В Україні розроблено проект Концепції Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом.

Проектом Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом передбачається подолання технологічної залежності країни від окремих суб'єктів ринку, здійснення заходів для використання різних моделей програмного забезпечення (пропрієтарного та з відкритим кодом), створення умов для доступу населення до прийнятної за ціною програмного забезпечення, зниженню обсягів використання неліцензійного ПЗ, зниження видатків державного бюджету на легалізацію ПЗ, розвитку індустрії ПЗ в Україні.

Такий підхід цілком відповідає документам Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, в яких визначається, що використання можливостей, які надають різні моделі ПЗ, у тому числі з відкритими кодами. Прийнятний за ціною доступ до ПЗ, яке найбільше задовольняє вимоги користувачів – є важливим компонентом насправді відкритого для всіх інформаційного суспільства (пункт 27 Женевської декларації; пункт 10е Женевського плану дій; пункт 49 Туніської програми).

Очікувані результати виконання Програми:

- зменшення вартості програмного;
- зниження обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення;
- створення умов для забезпечення інформованості всіх зацікавлених сторін;
- поліпшення умов для залучення інвестицій в розвиток вітчизняної

індустрії програмного забезпечення;

– зростання інтелектуального потенціалу країни [22, с. 64–65].

Важливою складовою інформаційного забезпечення державного управління є Інтернет-ресурси органів державної влади.

Надання органами державної влади електронних інформаційних та адміністративних послуг громадянам та бізнесу на базі електронних інформаційних ресурсів з використанням мережі Інтернет є вкрай важливим для підвищення ефективності державної влади та суттєвим кроком до впровадження Електронного урядування в Україні [22].

Інформатизація має також негативні наслідки. В умовах зростання інформаційних потоків виникають психоемоційні перевантаження людей. Крім того, проблема вибору інформації для більшості обтяжна, інформаційне збагачення часто відбувається паралельно з духовним зубожінням. Це один із негативних наслідків переходу до інформаційного суспільства. Саме тому важливим соціальним завданням держави стає розробка механізмів фільтрації інформації у державній інформаційній політиці.

Проблемами залишаються:

– низька ефективність створених інформаційно-аналітичних систем окремих органів державної влади, які практично не використовують можливості сучасних методів аналітики, ситуаційного аналізу та прогнозування;

– повільне впровадження нових методів навчання, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій;

– зниженню обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення, зниження видатків державного бюджету на легалізацію програмного забезпечення, розвитку індустрії програмного забезпечення (ПЗ) в Україні.

Зазначене свідчить про необхідність неухильного дотримання органами державної влади чинного законодавства у сфері інформатизації, визначення пріоритетних напрямів інформатизації відповідних галузей з

метою забезпечення комплексності та цілісності виконання робіт з інформатизації та недопущення створення передумов отримання неякісних послуг.

Найкращим шляхом до інформаційного суспільства для України могло бути поліпшення власних інформаційно-технологічних галузей і розвиток вітчизняних виробників комп'ютерів, телекомунікаційного обладнання і електронної техніки. Однак електронна промисловість України значно відстала від світового рівня. Основне завдання, що стоїть сьогодні перед державою, – це створення національної інноваційної системи, що базується на розвиненій інфраструктурі, цивілізованому ринку технологій та законодавчій охороні результатів інтелектуальної праці. Спираючись на ефективну державну політику, Україна має реальні можливості здійснити технологічний прорив.

Політика у сфері інформаційного суспільства має міжгалузевий, комплексний характер і передбачає перебудову суспільства відповідно до вимог сучасного глобального простору. Модернізація механізму інформаційного забезпечення відповідно до вимог інформаційного суспільства передбачає створення нових складових: нормативно-правових, заснованих на системі національного інформаційного законодавства; організаційно-технологічних, що базуються на системі національних інформаційних ресурсів; техніко-економічних, що базуються на науково-технічному та виробничому комплексі інформаційної індустрії і ринку продукції та послуг інформаційної індустрії; соціально-освітніх, заснованих на системі масового інформаційного навчання й освіти, підготовки і перепідготовки професійних кадрів для інформаційної сфери.

Незважаючи на позитивну динаміку розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні не вирішеними хронічними проблемами залишаються відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Внаслідок такого стану сьогодні відсутня

можливість надання інтегрованих державних послуг, у тому числі адміністративних послуг електронними засобами. Нормативно – правова складова вирішення цієї проблеми передбачає прийняття концепції та стратегії впровадження електронного урядування, державної програми створення національного дигітального архіву та інших заходів [22]. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності сприятиме підвищенню якості управлінських послуг.

Досить важливими проблемами сьогодення залишаються:

- висока інформаційна залежність України від іноземних держав;
- неналагодженість системної електронної комунікації між владою і суспільством;
- політична заангажованість інформації.

Недосконале інформаційне забезпечення, яке не відповідає національним інтересам, неспроможне задовольнити інформаційні потреби різних соціальних груп незалежно від віку, статі, статусу, рівня освіти, релігійних, етнокультурних уподобань є прямою загрозою інформаційній безпеці держави та суспільства. Недосконалою є система державного управління та регулювання інформаційної сфери. Вона складається з надмірної кількості установ, що займаються питаннями інформаційного забезпечення, діяльність яких не скоординована належним чином. Це призводить до низки проблем, що стосуються інформаційного забезпечення. Серед них:

а) регулярні порушення правового порядку формування персонального складу (Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі, Національна комісія з питань регулювання зв'язку);

б) невідповідність покладених обов'язків та наданих повноважень (Міністерство юстиції), або назви та сфери регулювання (Державний комітет телебачення і радіомовлення);

в) дублювання повноважень (Державна адміністрація зв'язку України

та Національна комісія з питань регулювання зв'язку, Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі та Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення та Національна комісія з питань регулювання зв'язку, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення та центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів тощо);

г) невиконання або неякісне виконання титульного завдання (Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, Національна комісія з питань регулювання зв'язку, Державний комітет телебачення і радіомовлення) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 68].

Отже, необхідна модернізація системи профільних органів державної влади в інформаційній сфері. Міжнародний досвід підтверджує корисність цього напрямку. У Великобританії відбулося об'єднання п'яти установ в Управління комунікаціями, в Німеччині функціонує Федеральне відомство преси та інформації, в Ізраїлі – Міністерство пропаганди.

Українське законодавство «відстає» від процесів розвитку світового інформаційного суспільства, тому потребує вдосконалення в наступних напрямках:

- формування та використання національних інформаційних ресурсів;
- запобігання поширенню шкідливої та незаконної інформації глобальними комп'ютерними мережами;
- підтримання вітчизняної індустрії ІКТ;
- обмін інформацією в електронному вигляді, насамперед ведення електронного документообігу, надання офіційного статусу електронному документу;
- врегулювання статусу суб'єктів інформаційних відносин в мережі Інтернет; оптимізація режиму діяльності систем електронної торгівлі й оплати; зміцнення інформаційної безпеки, захист державних інформаційних ресурсів, захист персональних даних;
- створення єдиної системи стандартів з інформаційних технологій,

сертифікації засобів інформатизації; підвищення інвестиційної привабливості сфери інформатизації тощо [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 70].

3.2. Удосконалення механізмів інформаційного забезпечення публічної влади

Перехід до інформаційного суспільства вимагає від держави впровадження у діяльність органів публічної влади нових технологій управління та надання послуг населенню, в тому числі у сфері інформаційного забезпечення. З метою забезпечення максимальної ефективності перетворень пропонується застосувати метод проектного менеджменту. Проектні методи в організації діяльності державних і приватних організацій відіграють величезну роль у сучасному світовому управлінні.

Поняття «проект» походить від латин. «projicere». «Project» з англ. – проект, план, програма. У тлумаченні поняття «проект» присутні декілька змістовних шарів. У широкому розумінні «проект» – це план, покликаний визначити деяку цілісність, обумовити майбутній стан речей та процесів через кінцевий набір параметрів і цілей. З практичної (інструментальної) точки зору проект визначається як «унікальний процес, що полягає у сукупності скоординованих керованих дій з початковою і кінцевою датами, розпочатий для досягнення мети, відповідно до конкретних вимог, що включає обмеження строків, вартості й ресурсів» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 3]. Таким чином, проект об'єднує в одне ціле певну мету, засоби досягнення мети, часові рамки та ресурси для досягнення цілей проекту.

У світовій історії стратегічна національна ідея практично мала характеристики сучасного національного проекту. За останніх 100 років проектний менеджмент став складовою частиною суспільного прогресу.

Проекти помітно впливали на життя людей. Одні страждали від

наслідків військових походів, інші – були задоволені, так як перемога, яка стала результатом реалізованого проекту, принесла винагороду Наведемо приклади окремих історичних проектів: Ноїв ковчег, Піраміди у Єгипті та Мексиці, Велика Китайська стіна, історичні замки дворянства (будівельні проекти); війни Стародавньої Греції та Риму, походи хрестоносців (військові проекти); прокладання залізниці в Америці; спорудження Ейфелевої вежі в Парижі, будівництво мостів через великі ріки (технічні проекти) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 7].

Сучасні методи проектного менеджменту були розроблені в 70-ті рр. Методи мережевого планування проектів були започатковані у військовій галузі – департаментах оборони США. Нині колишні військові методи проектного менеджменту широко застосовують у цивільних галузях економіки і в громадських організаціях усіх країн світу. Ряд міжнародних проектів підтримки держав Східної Європи пов'язані з переходом на ринкові механізми суспільного розвитку почалися в 1991 р. За чотири роки дії програми Tacis Європейської Спільноти з 1991 до 1994 рр. було організовано більше, ніж 2000 проектів на 1 млн 870 тис. ЕКЮ [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 8].

Одним із прикладів проектного підходу до реалізації стратегії розвитку держави є розробка та запровадження «національних проектів», які являють собою «комплекс стратегічно орієнтованих заходів, спрямованих на комплексне вирішення найбільш актуальних завдань системної модернізації суспільства» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 4]. Система проектного менеджменту в державному управлінні дозволить зробити ефективним перспективне планування соціально-економічного розвитку держави чи регіону. На відміну від нього сучасний інструментарій державного управління є ефективним тільки при вирішенні поточних питань.

Національний інститут стратегічних досліджень провів аналіз сучасного міжнародного досвіду застосування такого інструменту здійснення державної політики як «національний проект». Результати аналізу свідчать

про наявність декількох типів «національного проектування», оскільки існують різноманітні підходи до процедури вибору цілей та засобів реалізації, менеджменту й моніторингу виконання «національних проектів» у різних країнах світу. Розглянемо їх.

Перший тип – національний проект як стратегічна програма. Для нього є характерним визначення стратегічної важливості поставлених національних завдань, високого рівня політичного контролю реалізації проекту. Цей тип національного проектування характерний для країн, в яких відбуваються трансформаційні процеси, реформуються державні структури. Проект повинен об'єднати націю фундаментальною ідеєю.

У Китаї один із таких проектів має назву «Одна країна – два режими. Остаточне об'єднання Батьківщини» (програма інтеграції Гонконгу та Макао, і Тайваню). У 1994 р. Китай опублікував довгострокову програму розвитку «Програма XXI», яка в наступні роки була оновлена. Іншим національним проектом Китаю стала «ідеологія «Трьох представників» (цілеспрямовані заходи, що мали забезпечити формування середньозаможного суспільства, проведення модернізації соціалістичного будівництва, а також конкретні завдання у сфері освіти, культури тощо) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.4].

Другий тип національного проекту – проект як міжгалузева чи міждисциплінарна складова державної (національної програми). Такий підхід характерний для відносно зрілих держав із розвиненими соціально-економічними системами. Центральна влада використовує формат національного проекту для реалізації «суспільнозначущих» завдань, залучаючи і контролюючи фінанси і управлінські зусилля центральної й регіональної влади.

В Австралії національні проекти, що мають назву «Національна мережа» повинні забезпечити новий рівень комунікацій усередині держави. Ці проекти передбачають об'єднання зусиль різних галузей та охоплюють різні інфраструктурні об'єкти – автомобільні дороги, залізниці й т.п. Проекти

є складовою частиною Національної будівельної програми.

У Данії національні проекти об'єднані у національну програму «Цифрова Північна Данія». Основним органом керування національною програмою була дирекція, що складалася з виконавчого комітету, ради директорів і проектних груп, відповідальних за конкретні напрямки в рамках національної програми. Виконавчий комітет здійснював оперативне керування, рада директорів відповідала за забезпечення регіональної підтримки просування проектів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 4–5].

У Бразилії національні проекти являються складовою урядової програми «Бразилія в дії». За реалізацію цих проектів відповідали робочі групи, у які входили представники відповідних міністерств, різних державних органів, наукових інститутів, а також залучалися представники великого бізнесу.

Третій тип національного проекту – *інвестиційний проект*, що поєднує зусилля держави, бізнесу й громадськості на реалізацію пріоритетних завдань.

В Ірландії діє національний План розвитку на 2007–2013 рр. «Ірландія, що змінюється. Краща якість життя для всіх». Він містить основні перспективні напрямки інвестування коштів.

У Сербії Національний інвестиційний план встановлює обсяги фінансування й перелік пріоритетних проектів будівництва житла.

В Індії реалізується Національний проект органічного сільського господарства, Національний проект розвитку сільських закладів охорони здоров'я, Національний проект розвитку автомобільних доріг (покликаний забезпечити країну сучасною, безпечною, високотехнологічною дорожньою інфраструктурою). У проекті використовується фінансування міжнародних організацій. Національні проекти визначають терміни реалізації проекту, умови участі інвесторів, перелік об'єктів, вартість робіт тощо [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 5].

Отже, світовий досвід свідчить про варіативність застосування

проектного менеджменту в публічному управлінні для вирішення завдань стратегічного розвитку.

Ми з'ясували, що проект є одним із засобів вирішення проблем, які виникають під час виконання складних завдань. Після виявлення проблем і їх аналізу варто визначити, як можна вирішити проблему – застосувати проектний менеджмент або інший спосіб вирішення проблеми.

У Німеччині оцінюють проект на основі DIN 69 900[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. За цим стандартом проект має такі характеристики: специфіка умов у їх сукупності, мета проекту, обмеження у часі, кількості персоналу і фінансуванні; ймовірність ризику; відмежування від інших намірів; специфіка організації;

На цій основі німецький професор Пітер А. Штайнбух пропонує такі властивості для характеристики проекту у фірмах: особливе значення для фірми; комплексність і складність виконання завдання; обсяг завдань потребує визначеної тривалості проекту; об'єднання різноманітних галузей знання; унікальність; обмеження у часі; ризик (можлива невдача) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Американські професори Джек Р. Мередіз і Самюель Ж. Мантель ЖР. виділяють 5 пунктів для характеристики проекту: намір, мета (Purpose), період здійснення (Life Cycle), взаємозалежність з іншими проектами (Interdependencies), унікальність (Uniqueness), конфлікт (Conflict) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Професор Харолд Керцнер із США виділяє чотири пункти для визначення проекту: «Проект можна організувати у вигляді кількох серій активних дій і завдань, що:

- мають специфічні цілі, яких треба досягти особливими методами;
- мають визначений початок і завершення;
- мають обмеження (якщо потрібно);
- використовують ресурси (гроші, персонал, засоби)» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Источник ссылки не найден.]

Слід зазначити, що характеристики проектів у різних галузях господарювання схожі, однак спосіб організації проектних дій відрізняється. У галузі виробництва й обслуговування приватного підприємництва більшість проектів повинно забезпечувати конкурентоздатність через скорочення часу постачань, зниження ціни, скорочення персоналу і підвищення якості продуктів. У сфері публічного управління і в державних установах необхідні систематичні зміни технічних і управлінських процесів із метою ефективнішого обслуговування клієнтів і прискорення адміністративних рішень, а також з метою забезпечення суспільного добробуту [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 18].

Відповідно до загальних вимог до проектів можна виділити три якості проектного менеджменту, що у різних проектах відрізняються за їх специфічним змістом:

- спеціальні знання з предмету проекту;
- ефективність організації проектних дій;
- співробітництво всіх учасників проекту [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 19].

До основних критеріїв національних проектів в Україні, завданням яких є стратегічне реформування, можна виокремити:

- системність впливу на економіку, стимулювання економічного зростання;
- довгостроковість реалізації та тривалість досягнутого ефекту;
- результативність проекту у напрямку поліпшення якості життя значного прошарку громадян;
- наявність можливостей об'єднання зусиль держави, бізнесу і громадськості.

Подібний підхід знайшов своє відображення в національному проекті «Електронна Україна», запропонованим Національним інститутом стратегічних досліджень. Концепція «електронного уряду» набула широкого розповсюдження в останнє десятиріччя у багатьох країнах.

У сучасному світі інформаційні та комунікаційні технології є основним джерелом модернізації всіх сфер буття. Україна має певні здобутки у цьому напрямку, однак такій політиці бракує системності у реалізації. Національний проект передбачає формування мети, визначення системного ефекту проекту, прогнозування перешкод для реалізації проекту та передбачення потреб в реформах, спрямованих на їх подолання, розробка заходів та інструментів реалізації проекту.

Метою проекту є створення умов для розвитку людини, її духовного та розумового збагачення, нарощування національного людського капіталу, зростання ефективності економіки та зміцнення державності на підґрунті якнайширшого впровадження досягнень інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема:

- забезпечення рівноправного доступу до інформації при здійсненні діяльності в економічній та соціальній галузях, сферах політики, охорони здоров'я, культури, освіти, науки, науково-технологічної та інноваційної активності;

- формування ефективно діючої системи електронного урядування;

- забезпечення збереження національних надбань у галузі освіти, науки та культури шляхом створення Національної електронної бібліотеки, інтеграція вітчизняного інформаційного ресурсу у світовий інформаційний простір;

- забезпечення вільного доступу до вітчизняних та закордонних наукових ресурсів, підвищення кваліфікації вітчизняних наукових кадрів та створення сприятливих умов для асоційованого партнерства бізнесу і науки, яке стимулюватиме розвиток інноваційного сектору економіки;

- створення передумов для функціонування електронної економіки шляхом формування механізму використання цифрового підпису, спрощення процедур здійснення електронних платежів та трансакцій, розвитку ринку інформаційних продуктів та послуг, законодавчого впорядкування ринку електронної комерції [Ошибка! Источник ссылки не найден., с.34].

Передбачено, що національний проект сприятиме:

- відновленню наукового та інноваційного потенціалу країни;
- створенню нових робочих місць у високотехнологічних секторах економіки;
- зміцненню міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної економіки; зменшенню впливу інтелектуального потенціалу за кордон;
- збільшенню інвестиційної привабливості української економіки;
- підвищенню якості життя громадян та розвитку соціальної інфраструктури;
- суттєвому підвищенню на підґрунті формування системи електронного урядування ефективності діяльності органів державного управління, поліпшення міжвідомчої взаємодії, збільшення прозорості діяльності органів державної влади, зменшення витрат на утримання державного апарату тощо [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 34].

Основними перешкодами на шляху впровадження проекту є:

- недостатня координація складових інформаційної інфраструктури, загальнодержавних, відомчих інформаційних мереж та ресурсів;
- відсутність на рівні держави системних заходів для підтримки виробництва засобів інформатизації та програмних засобів;
- неефективність політики регіональної інформатизації, розрив у рівнях інформатизації окремих регіонів; уповільнення темпів регіональної інформатизації;
- низький рівень процесів інформатизації соціокультурних закладів, що призводить до подальшого поглиблення нерівності умов доступу до інформаційних ресурсів для населення міської та сільської місцевостей; поглиблення відставання у інформаційній ідентифікації України в Інтернет-просторі;
- відсутність системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та базових показників сучасного стану українського інформаційного суспільства, що призводить до безсистемності заходів щодо

розвитку інформаційного суспільства, неможливості співвіднести результати розвитку українського інформаційного суспільства із відповідними результатами розвитку у загальносвітовому масштабі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 34–35].

Подолання зазначених перешкод потребує наступних кроків:

– прийняття нових законів України («Про електронну торгівлю», «Про національні інформаційні ресурси») та внесення змін до законів України «Про авторські та суміжні права», «Про вищу освіту», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про музеї та музейну справу», «Про Національний архівний фонд і архівні установи», «Про національну безпеку», «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». Мають бути забезпечені заходи щодо гармонізації вітчизняного та європейського законодавства у відповідній сфері;

– заохочення інвестицій з метою збільшення інноваційних продуктів, технологій та знань; забезпечення прозорості та контрольованості процесів надання допомоги в одержанні належних пільг та відстрочок, податкові канікули на час повернення підприємствами сфери ІКТ інвестиційного кредиту;

– формування інструментів стимулювання капіталовкладень в реконструкцію, оновлення і створення інфраструктури виробництва та використання ІКТ;

– створення спеціальних стимулів для інвестицій у впровадження ІКТ в соціальну інфраструктуру;

– створення стимулів зацікавленості бізнесу в реалізації інформаційних технологій у сфері соціальних програм; надання бізнесовим структурам організаційно-методичної допомоги у плануванні та реалізації конкретних соціальних проектів та програм;

– створення банку даних соціальних ініціатив, в реалізації яких могли б взяти участь державні органи влади, громадські організації та підприємницькі структури [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 35].

Серед заходів та інструментів реалізації проекту слід відзначити:

- участь держави у впровадженні ІКТ;
- створення умов для приватних інвестицій у зазначеній сфері;
- забезпечити новітніми розробками, інформаційними продуктами та послугами органи публічної влади та державні установи;
- покращення інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету по всій території держави та забезпечення можливості доступу до цієї інфраструктури всіх верств населення, незалежно від місця їх проживання, матеріальних статків, роду занять тощо;
- створення Національної електронної бібліотеки та можливостей доступу до них у будь-який момент часу, інтеграції цих оцифрованих ресурсів до світового соціокультурного простору, забезпечення відкритого доступу до результатів наукових досліджень, оприлюднення результатів науково-дослідної діяльності університетів, створення «Єдиного вікна» освітніх ресурсів;
- збільшення інтенсивності процесів інформатизації органів державної влади, пошук нових форм взаємодії в межах такої інформатизації, залучення громадськості до системи публічного управління;
- поширення застосування у всіх сферах життя електронно-цифрового підпису (здійснення купівлі-продажу, взаємодія з органами державної влади тощо) та цифрового паспорту;
- реформування системи освіти (в тому числі - післядипломної) з метою забезпечення адекватного вимогам інформаційного суспільства освітньо-кваліфікаційного складу трудових ресурсів;
- забезпечення безпеки телекомунікаційних мереж стратегічного значення, персональних даних громадян, що інтенсивно циркулюють в інформаційному суспільстві, створення системи сучасної державної інформаційної безпеки;
- втілення нової освітньої парадигми, ключовим елементом практичної реалізації якої є інструмент «дистанційне навчання» – через використання

комп'ютерних та телекомунікаційних технологій, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та слухачів, самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 36].

Необхідними елементами національного проекту «Електронна Україна», на нашу думку, були б: терміни реалізації проекту, умови участі інвесторів, перелік об'єктів, вартість робіт.

Під час реалізації національного проекту має заохочуватись партнерство державного і приватного секторів, має бути визначена спільна відповідальність за його кінцевий результат. Спільний підхід до розподілу відповідальності за ризики і отримання спільних вигод дозволяє ліквідувати існуючі розбіжності та протиріччя між державним і приватним секторами. Обидва сектори потребують один одного, щоб забезпечити якісні послуги їх споживачам.

Важливою умовою участі цих двох інвесторів могло б стати запровадження системи електронних державних закупівель. Нині у багатьох державах світу в такий спосіб здійснюються закупівлі за допомогою контрактів.

Планування проекту не може бути успішним, якщо неможливо врахувати всю необхідну інформацію, застосувавши нинішні можливості комунікації.

Однак з економічної точки зору неможливо включити в калькуляцію проектної вартості точну ціну постачання інформації і ціну використання систем комунікації. Також неможливо оцінити наслідки одержання інформації (наприклад припинення проекту, оскільки з'ясовано, що уже знайдені і запатентовані рішення, або виникає необхідність пере направлення проекту, бо нові інформації дають змогу ефективнішими методами вирішувати проблеми) [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 6].

Комп'ютерна мережа прискорює процеси щодо інформаційного забезпечення та документообігу. Використовуючи можливості Інтернет

можна прискорити, або організувати нові дії на здійснення проектів.

Проекти можуть мати заплановане завершення або припиняють своє існування не заплановано – проблема вирішена. Проект закінчується, якщо вирішення проблеми у вигляді результату проектної діяльності застосовується на практиці.

В Україні назріла необхідність створення національних проектів «Електронна демократія». На сьогодні є потреба в удосконаленні, виході на регіональний рівень проекту «Електронний уряд», що передбачає відкритість, комунікацію органів публічної влади з громадянами та участь громадян в управлінні справами. Така необхідність виникла у зв'язку з поширенням інформаційних і комунікаційних технологій в публічному управлінні та суспільному житті. Результатом впровадження цих національних проектів стане зміна механізмів інформаційного забезпечення.

3.3. Підготовка управлінських кадрів до інформаційної діяльності

Результати розвідок доводять, що важливим питанням для інформаційного забезпечення в державному управлінні є підготовка працівників органів влади до набуття інформаційних вмінь і навичок, управлінських дій з обміну інформацією. Вони також підтверджують доцільність розширення існуючих напрямів підготовки фахівців у галузі публічного управління, змістовної організації системи професійного навчання, підвищення загальної культури і відповідальності управлінців.

Через навчання і підвищення кваліфікації людина одержує можливість розширити варіанти для вдосконалення комбінування своїх знань і досвіду для досягнення різноманітніших результатів своєї праці [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 9].

Володіння точною, вичерпною та своєчасною інформацією є важливою умовою прийняття компетентного рішення в професійній діяльності

державного службовця. Швидкість передачі інформації та її аналіз, необхідні на сучасному етапі розвитку суспільства, залежать від володіння працівниками досконалими засобами, прийомами і механізмами інформаційного забезпечення.

У зв'язку з цим проблема підготовки працівників до інформаційної діяльності, тобто до управлінських дій з обміну інформацією набула особливої актуальності, оскільки це вид управлінської взаємодії, пов'язаний зі створенням режиму ефективного обміну інформацією в системі публічної влади, між інститутами публічної влади та зовнішнім середовищем, спрямований на уточнення змісту управлінських рішень тощо.

Особливості інформаційної діяльності, дають змогу сформулювати ще одну вимогу до претендентів на посади державних службовців-аналітиків – це вміння системно мислити, зокрема структурувати управлінські проблеми. Вивчення досвіду світової практики державного управління в царині кадрового забезпечення дає можливість виділити характерні риси, притаманні ефективному функціонуванню органів державного управління та прийняттю та реалізації ними державно-управлінських рішень:

– гнучкість системи управління, здатність легко адаптуватися до швидкоплинних змін. Схема «більше повноважень – більше персональної відповідальності» стимулює та активізує залучення висококласних фахівців, здатних вирішувати поставлені завдання та нести відповідальність за свої дії;

– чіткі стандарти оцінки ефективності діяльності кадрів (наріжним каменем має стати контроль та оцінка результатів і наслідків роботи спеціаліста);

– матеріальне відчуття важливості праці державного службовця, розвиток конкурентного середовища (системи індивідуальних окладів, залежно від здібностей спеціаліста);

– базові засади управління мають ґрунтуватись на ціннісних культурних чинниках, а не на бюрократичних правилах і нормах, удосконалення адміністративної етики формування позитивного іміджу

органу державного управління, підвищення престижності роботи на суспільство та державу;

– професіоналізація державної служби, що базується на безперервній освіті та творчому розвитку державних службовців.

Ураховуючи процеси євроінтеграції в державі, вважаємо за доцільне використовувати європейський досвід підбору кадрів щодо інформаційного забезпечення органів публічної влади в Україні. Це, перш за все, європейські стандарти, яких слід дотримуватись: знання кількох мов, професійне володіння інформаційно-телекомунікаційними технологіями у фаховій діяльності; комунікативні здібності, навички організатора, вміння реагувати швидко, адекватно на будь-які ситуації, контролювати себе; дипломатичність, толерантність..

Сьогодні в Україні ефективність кадрової політики має визначатися з урахуванням суспільно-політичного та соціально-економічного стану в державі. Реальна кадрова ситуація, що склалася в країні зокрема, ще не повністю відповідає потребам держави, суспільства та громадян. Кадрове забезпечення інформаційної діяльності органів публічної влади в Україні, як складова кадрової політики в сфері державної служби, має здійснюватися у взаємопов'язаних напрямках, а саме: забезпечення органів публічної влади висококваліфікованими, компетентними кадрами; досягнення професіоналізму державних службовців шляхом ефективного функціонування й удосконалення системи навчання державних службовців; розвиток механізму формування нової генерації державних службовців, здатних ефективно працювати в умовах євроінтеграції та становлення інформаційного суспільства в державі.

З огляду на це, основною метою кадрової політики України, на нашу думку, є забезпечення органів публічної влади високопрофесійними, ініціативними, патріотично налаштованими, моральними управлінськими спеціалістами, здатними взяти на себе відповідальність й успішно вирішувати назрілі загальнодержавні проблеми. Залучення на державну

службу молодих, перспективних фахівців, омолодження керівного складу органів публічної влади залишається актуальною проблемою у здійсненні кадрового забезпечення публічної влади в Україні.

Пропонується впровадження курсів професійної підготовки до інформаційної діяльності та оволодіння методами, техніками, технологіями інформаційного забезпечення органів влади. Підготовка до інформаційної діяльності поєднує традиційні академічні форми навчання і сучасні інтерактивні форми (тренінги, ділові й рольові ігри тощо). Підготовлені та впроваджені у практику автором навчальні курси продемонстрували, що в процесі навчання у слухачів відбулися зміни у розумінні ролі інформаційної діяльності для органів публічної влади і громадян. Це підтвердили більше 80 % реципієнтів (суб'єктивна оцінка).

Результати опитувань підтвердили, що зміни в теоретичній підготовці управлінських кадрів до інформаційної діяльності викликають бажання внести зміни у організаційну систему органів публічної влади різних рівнів.

Програма курсу «Підготовка менеджерів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій (Intel[®] для менеджерів)», пропонує досвід успішного надання керівним кадрам освіти навичок ефективного використання ІКТ. Програма складається з блоків, засвоєння яких забезпечить керівника необхідними знаннями, вміннями і навичками для впровадження ІКТ в управлінську діяльність та навчально-виховний процес. Вона передбачає формування навичок ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській діяльності за допомогою ефективних інноваційних педагогічних технологій, якими передбачається самостійна (індивідуальна чи групова) дослідницька діяльність, використання методу проектів тощо.

Мета даного спецкурсу:

- сформуванню та удосконалити у слухачів вміння та навички роботи з комп'ютером;
- ознайомити управлінців з основами програми «Intel[®] Навчання для

майбутнього», її місцем у системі підвищення кваліфікації освітян в Україні та за кордоном;

– сформувати навички ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській діяльності та навчально – виховному процесі.

Модуль складається з п'яти тем, кожна з яких включає декілька навчальних елементів.

Так, при викладанні першої теми «Використання проектних технологій в управлінській діяльності керівника навчального закладу. Портфоліо керівника навчального закладу» розкривається поняття «інформаційно-комунікаційні технології». З'ясовується вплив ІКТ на удосконалення процесу управління. Слухачі ознайомлюються з шляхами ефективного використання ІКТ в управлінській діяльності, використанням інформаційних ресурсів у навчальному проекті згідно закону про авторське право, розміщенням та використанням електронних публікацій в Інтернеті згідно закону про авторське право.

Також відбувається відпрацювання навичок з складання портфоліо керівника навчального закладу.

При вивченні другої теми – «Ресурси Інтернет для менеджерів освіти» – відбувається знайомство з всесвітніми, українськими та російськими освітніми порталами, веб-сайтом освітньої програми Teach to the Future, освітньої програми «Intel ® Навчання для майбутнього».

Третя тема – «Створення матеріалів за допомогою табличного процесора Microsoft Excel. Електронний документообіг, електронний підпис» – має на меті ознайомлення з поняттями електронного підпису, електронного документообігу та використання їх в управлінні державними справами.

При вивченні четвертої теми – «Концепція розвитку навчального закладу» – аналізуються ідеї щодо використання в управлінській діяльності комп'ютерних презентацій, також відбувається відпрацювання навичок створення методичних матеріалів для керівника загальноосвітнього

навчального закладу.

Остання, п'ята тема - «Презентація Портфоліо проекту» – спрямована на вдосконалення вміння презентувати власний проект.

Інша робоча програма з навчальної дисципліни «Інформаційні системи і технології в адміністративному менеджменті» розроблена для слухачів спеціальності «адміністративний менеджмент» денної та заочної форми навчання.

Навчальний курс має на меті ознайомлення менеджерів з адміністративної діяльності з організацією інформаційного забезпечення на об'єктах управління. Таке забезпечення можливе тільки з допомогою сучасної електронної обчислювальної та інформаційної техніки, мереж та нових інформаційних технологій. При цьому зростуть оперативність і якість управління за рахунок можливої своєчасної підготовки і прийняття управлінських рішень.

Мета навчальної дисципліни – освоїти техніку використання інформаційних систем в адміністративному менеджменті.

Основні завдання курсу: сформувані у майбутніх менеджерів з адміністративної діяльності загальнотеоретичний та практичний підхід до організації інформаційних систем при управлінні об'єктами виробничої та невиробничої сфер діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни слухачі повинні знати:

– загальнотеоретичні основи організації інформаційних систем на об'єкті управління із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій;

– концептуальні положення систем управління на об'єктах в умовах їх комп'ютеризації;

– принципи, методи і технологію забезпечення необхідною інформацією менеджерів для роботи з системами підтримки прийняття рішень.

Слухачі повинні вміти:

– застосувати на практиці здобуті теоретичні знання, які стосуються

організації і функціонування системи інформаційного забезпечення адміністративної діяльності;

– визначити склад процедур автоматизованого збирання та обробки інформації, які входять до обов'язків менеджера з адміністративної діяльності;

– розробляти перелік і структури необхідних інформаційних масивів для даної предметної області, а також вихідних форм для результатної інформації, які надходять менеджеру з адміністративної діяльності для аналізу і прийняття рішень;

– на основі повноважень, посадових прав, функціональних обов'язків і міри відповідальності менеджера з адміністративної діяльності розробляти таблиці регламентуючої інформації, а також структури відповідних масивів;

– розробляти алгоритми розв'язання задач, результати яких втілюються у вихідні форми, знати призначення і методи використання цих форм, а також способи доставки їх користувачам; визначати і розраховувати натуральні та якісні показники ефективності системи інформаційного забезпечення адміністративної діяльності.

Тематичний план даної дисципліни складається з 2 модулів, кожний з яких об'єднує основні теми навчального курсу.

В рамках першого модуля «Сутність систем підтримки прийняття рішень в інформаційних системах адміністративної діяльності» слухачі магістерської підготовки засвоюють знання з наступних тем: «Інформаційні системи: понятійний апарат, принципи, технологія, класифікація», «Прийняття рішень як елемент управлінської діяльності», «Основні види систем підтримки прийняття рішень (СППР).

При викладанні першої теми розкривається поняття «інформаційні системи», узагальнюються принципи, технологія, класифікація інформаційних систем. З'ясовується, що можна довго обробляти і сортувати інформацію, видаючи масу звітів, однак, як правило, у подібному потоці інформації легше потонути, ніж прийняти обґрунтоване рішення. Більш

гнучким виявляється підхід, при якому система не просто підтримує функціональні вимоги оброблюваних подій, але й є виробничою лінією з реєстрації та обробки даних з формуванням нової інформації у форматі, зручному для використання в управлінських рішеннях.

При вивченні теми «Прийняття рішень як елемент управлінської діяльності» слухачі переконуються, що рішення приймає людина: вона усвідомлює мету та засоби, оцінює альтернативи та відповідає за вибір найкращого варіанта дій. З'ясовується, що необхідною умовою здійснення рішення як свідомої вольової дії людини є наявність множини альтернатив та мети. Звідси, якщо немає хоча б двох альтернатив, то немає вибору, а виходить, немає й рішення. Слухачі засвоюють поняття «управлінські рішення» як рішення, які приймаються керівниками різного рівня та носять характер керуючих впливів, спрямованих на досягнення мети управління організацією. Уточнюється, що важлива особливість управлінських рішень полягає у тому, що їх наслідки можуть впливати на долі багатьох десятків і сотень людей, які мають відношення до функціонування конкретної організації. У зв'язку з цим, надзвичайно великою є відповідальність осіб, які приймають управлінські рішення. Прийняття управлінських рішень розглядаються не як окремий етап циклу управління, а як важливий сполучний процес, який пронизує всі сфери діяльності організації і всі функції управління.

Засвоюючи тему «Основні види систем підтримки прийняття рішень (СППР)», слухачі переконуються, що існує велика кількість СППР різного рівня, призначення, галузевої чи функціональної приналежності. Акцентуються увага на державній СППР GADS (Geodata Analysis and Display System), розробленій компанією IBM, що формує карти територіального розподілу ресурсів.

В рамках другого модуля «Сучасні інформаційні системи і технології в адміністративному менеджменті» слухачі магістерської підготовки засвоюють знання з наступних тем: «Огляд сучасних комп'ютерних систем підтримки прийняття рішень (СППР)», «Використання СППР на основі

сховищ даних».

Під час вивчення першої теми «Огляд сучасних комп'ютерних систем підтримки прийняття рішень (СППР)» слухачами засвоюються технологія і системи підтримки прийняття рішень «Солон-2» та «Університет», які призначені для підтримки прийняття рішень при плануванні великих комплексних цільових програм (КЦП) для обґрунтування рішень щодо проміжних цілей програми, включення в програму різних політичних, соціальних або економічних заходів («проектів») і розподілу між ними ресурсів на підставі оцінки їхнього впливу на досягнення головної мети програми.

При вивченні теми «Використання СППР на основі сховищ даних» слухачі з'ясовують, що у процесі розвитку СППР як нового класу інформаційних систем, сформувалися декілька «шкіл» створення СППР, зокрема: аналіз рішень (Decision Analysis), вирахування рішень (Decision Calculus), дослідження рішень (Decision Resesch), процес упровадження (Implementation Process).

У процесі самостійної підготовки слухачам професійних програм необхідно ознайомитись з науковими та літературними джерелами, що рекомендовані для оволодіння сучасними знаннями з інформаційно-комунікаційних технологій та використанні їх в державній управлінській діяльності.

З огляду на важливість такого питання, як інформаційне забезпечення органів публічної влади, було б доречним проведення короткотермінових тематичних семінарів для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування за вищезазначеною темою. Це надало б можливість працівникам органів влади вдосконалити навички інформаційної комунікації, тобто удосконалити навички управлінських дій з обміну інформацією.

Перехід до інформаційного суспільства є складним. В процесі зростання ролі інформаційного забезпечення державних органів змінюються відносини з споживачами державних послуг. Інформаційне суспільство

потребує зміни механізмів інформаційного забезпечення, формату спілкування працівників органів публічної влади з громадянами. Формуванню цих навичок повинні сприяти семінари, курси підвищення кваліфікації працівників органів влади та державних установ.

Органи влади повинні надавати широким верствам населення доступ до своєї інформаційної бази. Споживачі державних послуг потребують цільової інформації, персональної роботи з кожним клієнтом стосовно певної конкретної проблеми в зручному для них місці, вигляді та часі. Водночас, полегшуючи громадянам спосіб отримання державних послуг і доступ до інформації, органи влади стають більш прозорими в своїх діях. Закономірно, якщо громадяни краще поінформовані про роботу влади, вони готові брати участь у процесі прийняття рішень, що сприяє демократизації суспільства.

Можливість надання корисних послуг вкрай важлива для досягнення загального доступу до Інтернету. Таким чином здійснюється певне підвищення якості адміністративних послуг і ефективності адміністративних процесів.

В інформаційному суспільстві людина менше пов'язана з місцем свого проживання, однак це не означає відсутність комунікативних зв'язків. У даному випадку важливого значення набувають віртуальні співтовариства, що роблять можливими крос-культурні взаємодії. Електронний уряд в умовах інформаційного суспільства може об'єднати певну частину суспільства, так як сам являється частиною віртуального простору.

Однак в цьому напрямку існує низка проблем, пов'язаних з реалізацією електронного уряду. Без сумніву, підключення установи до Інтернету зараз є нескладним завданням для будь-якого закладу. Проблема полягає в тому, що складно управляти контактами з людьми і розширювати їх обслуговування. З цією метою у багатьох країнах упроваджуються так звані системи управління відносинами з громадянами, які дозволяють державним органам влади ефективно працювати в віртуальних мережах. Наступна проблема – недоступність інфраструктури електронного уряду для всіх громадян.

Необхідно запобігати таким ситуаціям, коли онлайнві послуги органів влади будуть доступними тільки для окремих людей. Ці послуги повинні бути доступними навіть тим громадянам, які не мають персонального комп'ютера.

Виходячи з вищесказаного, важливим питанням для інформаційного забезпечення в державному управлінні залишається підготовка працівників органів влади до набуття інформаційних вмінь та навичок.

ВИСНОВКИ

У дисертації отримано нове вирішення наукового завдання підвищення ефективності механізму інформаційного забезпечення органів публічної влади, у межах якої систематизовано теоретико-методичні засади інформатизації влади в Україні та запропоновано напрями вдосконалення механізмів інформаційного забезпечення діяльності органів публічної влади в умовах інформаційного суспільства.

В сучасних умовах інформація набуває статусу четвертого після землі, капіталу та праці фактора ресурсу влади. Головний зовнішній прояв інформаційного суспільства – це інтенсивне насичення всіх сфер його життєдіяльності інформаційними продуктами та комп'ютерно-телекомунікаційними технологіями. Виходячи із цього, можна стверджувати, що цим тенденціям повинні слідувати усі ієрархічні рівні публічної влади. Для України, в якій розгортаються політичні реформи, питання формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень на державному рівні є особливо актуальним. Ефективна та якісна система інформаційного забезпечення органів публічної влади є невід'ємною складовою професійного функціонування системи державного управління. Впровадження та всебічне використання сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності забезпечує інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень на всіх рівнях, супроводжує інформаційну підтримку соціально-економічного розвитку держави та її окремих регіонів, забезпечує інформаційні потреби державних службовців та інших категорій громадян, створює умови для об'єктивного формування громадської думки щодо діяльності органів публічної влади, а також послуг, які вона надає. Проведене дослідження дає змогу сформулювати такі висновки.

1. Сучасне суспільство вступило в нову фазу розвитку – інформаційну, що характеризується виділенням інформації (нематеріальної субстанції) як визначальної категорії у взаєминах суспільства з державою, людини з

державою, людей між собою.

2. Головна мета державної інформаційної політики України – забезпечення переходу до інформаційного суспільства й входження у світове інформаційне співтовариство.

3. Порівняльний аналіз інформаційного забезпечення органів влади зарубіжних країн свідчить про існування найбільш розповсюджених у світі моделей: американської, європейської, азійської. Окремі їх елементи слід запозичити і застосувати в умовах України.

4. Аналіз законодавства України щодо регулювання інформаційного забезпечення органів влади дозволив виділити кілька основних проблем, зокрема:

– відсутність єдності в законах, які стосуються інформаційного забезпечення, що викликає труднощі при застосуванні правових норм на практиці;

– існування у чинному законодавстві неузгоджених термінів, які вживаються не завжди коректно: «інформація», «відкрита інформація», «інформація з обмеженим доступом», «конфіденційна інформація», «таємна інформація», «електронний підпис», «вдосконалений електронний підпис» «надійний засіб електронного цифрового підпису», «посилений сертифікат» тощо.

Тому існує необхідність удосконалення чинного законодавства України, що стосуються питань інформаційного забезпечення.

5. Проведене серед посадовців дослідження щодо їх потреб у навчанні дозволило дійти висновку, що основна частина робочого часу працівників органів публічної влади пов'язана з використанням інформації та комп'ютерної техніки. Стає очевидним, що значна увага під час професійного навчання працівників повинна приділятися вивченню питань інформаційного забезпечення органів влади, інформаційних технологій, засвоєнню практичних навичок роботи в Інтернет, питанням захисту комп'ютерної інформації тощо.

6. Аналіз ситуації в інформаційно-комунікаційній сфері дозволяє визначити існуючі проблеми: недосконалість законодавчої бази щодо інформаційного забезпечення; незацікавленість працівників органів влади та державних установ у впровадженні новітніх наукових досягнень у сфері своєї діяльності; такі характеристики працівників як ерудованість, володіння новими інформаційними технологіями не являються пріоритетними характеристиками працівника для просування по службі; існує необхідність в покращенні забезпечення державних установ сучасною комп'ютерною технікою.

7. Важливими аспектами інформаційного забезпечення залишаються: налагодження систематичного зв'язку влади та громадськості, приведення інформаційного законодавства України у відповідність до нормативних актів Євросоюзу.

8. Модернізація механізму інформаційного забезпечення відповідно до вимог інформаційного суспільства передбачає створення нових складових: нормативно-правових, заснованих на системі національного інформаційного законодавства; організаційно-технологічних, що базуються на системі національних інформаційних ресурсів; техніко-економічних, що базуються на науково-технічному та виробничому комплексі інформаційної індустрії і ринку продукції та послуг інформаційної індустрії; соціально-освітніх, заснованих на системі масового інформаційного навчання й освіти, підготовки і перепідготовки професійних кадрів для інформаційної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албастова Л. Н. Технологии эффективного менеджмента. Москва: ПРИОР, 1999. 287 с.
2. Алексеева И. Ю. Возникновение идеологии информационного общества // Информационное общество. 1999. № 1. С. 30–35.
3. Амосов О. Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр.: у 2 ч. / за заг. ред. Г. І. Мостового, Г. С. Одінцової. Харків: ХарРІДУ УАДУ, 2001. Вип. 2. С. 10–16. Аналітичний огляд проблем електронного права в Україні / Сайт «АМВ» group. URL: http://www.itsway.kiev.ua/index.php?language=ru&main_management=about&management=eGov_Zak (дата звернення: 15.02.2021).
4. Бебик В. М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг. Київ: МАУП, 2001. 216 с.
5. Богданов А. А. Тектология: (Всеобщая организационная наука): в 2 кн. Кн. 1 / редкол. Л. И. Абалкин (отв. ред.) и др. ; Отделение экономики АН СССР, Ин-т экономики АН СССР. Москва: Экономика, 1989. 304 с.
6. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. Москва: Прогресс, 1986. С. 330–342.
7. Брыжко В. М., Цимбалюк В. С., Орехов А. А., Гальченко О. Н. Е-будущее и информационное право. Киев: Интеграл, 2002. 264 с.
8. Брижко В. М., Гальченко О. М., Цимбалюк В. С., Орехов О. А., Чернобров А. М. Інформаційне суспільство. Дефініції. Київ, 2002. 220 с.
9. Вайнштейн Г. Информационная революция и демократия: ожидания, реальность, перспективы // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 7–8. С. 13–21.
10. Волокитин А. В., Курносков И. Н. Роль государства в развитии информационного общества // Развитие информационного общества в России. Т. 1: Теория и практика : сб. статей под ред. Н. В. Борисова и Ю. Е.

Хохлова. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петерб. ун-та, 2001. С. 19–38.

11. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Логос, 1997. 544 с.

12. Гальчинський А. Трансринкові трансформації // Економічна теорія. 2007. № 1. С. 3–12.

13. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія. 4-те вид., перероб. і допов. Львів: Світ, 2001. 383 с.

14. Грачев Г. В. Информационные технологии политической борьбы в российских условиях // Политические исследования. 2000. № 3. С. 151–157.

15. Гречикова И. Н. Менеджмент. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1997. 501 с.

16. Гэлбрейт Дж. К. Новое индустриальное общество / пер. с англ. Москва: Прогресс, 1969. 479 с.

17. Дайзард У. Наступление информационного века // Новая технократическая волна на Западе. Москва, 1986– С. 343–344.

18. Державне управління: Словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. Київ: УАДУ, 2002. 228 с.

19. Дітковська М. Ю. Упровадження новітніх інформаційних технологій в органах державної влади і місцевого самоврядування // Теорія та практика державного управління. 2008. № 3. С. 147–151.

20. Дзюба М. Т., Демцов А. А. Ведення державної інформаційної політики у побудові єдиного інформаційного простору // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2009. № 19. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Znrviknu/2009_19/vip19-21.pdf (дата звернення: 15.02.2021).

21. Дубов Д. В., Дубова С. В. Основи електронного урядування: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 176 с.

22. Доповідь про стан та розвиток інформатизації в Україні за 2009 рік / Кабінет Міністрів України. Київ, 2009.

23. Електронна демократія: сподівання та проблеми / Джоан Кедді, Крістіан Вергез [та ін]; пер. з англ. С. Соколик, О. Орель, К. Гомма. Київ: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. 164 с.
24. Ершова Т. В. Концептуальне вопросы перехода к информационному обществу XXI века // Развитие информационного общества в России: сб. ст. под ред. Н. В. Борисова и Ю. Е. Хохлова. Т. 1: Теория и практика. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петерб. ун-та, 2001. С. 114–132.
25. Ершова Т. В. Информационное общество – это мы! Москва: Институт развития информационного общества, 2008. 512 с.
26. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» 16.11.1992 р. № 2782-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 1. Ст. 1.
27. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-ІV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 275.
28. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. № 852-ІV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 276.
29. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 31.05.2005 р. № 2594-ІV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 26. Ст. 347.
30. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.06.1994 р. №80/94 // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 31. Ст. 286.
31. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.
32. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. №75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 27–28. Ст. 182.

33. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537 // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12. С. 102.
34. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 27-28. Ст. 181.
35. Закон України «Про телебачення та радіомовлення» від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 10. Ст. 43.
36. Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 р. № 1280-ІV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 12. Ст. 155.
37. Зверинцев А. Б. Коммуникационный менеджмент. Рабочая книга менеджера РР. Санкт-Петербург: Союз, 1997. 241 с.
38. Згуровський М. Шлях до інформаційного суспільства – від Женеви до Тунісу // Дзеркало тижня. 2005, 9 вересня.
39. Зелінський М. Ю., Скалацький В. М. Інформаційне суспільство як новий тип організації життєдіяльності особистості // Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. Харків: НТУ «ХП». 2002. № 4. С. 107–113.
40. Ігнатенко П. П. Основні аспекти створення «електронного уряду» України // Зв'язок. 2002. № 3. С. 36–41.
41. Инглегарт Р. Культурный сдвиг в зрелом индустриальном обществе // Новая постиндустриальная волна на Западе. Москва, 1999. 21–34.
42. Иноземцев В. Л. Расколота Цивилизация: наличествующие предпосылки и возможные последствия постэкономической революции. Москва: Academia – Наука, 1999. 703 с.
43. Информационные ресурсы развития Российской Федерации: правовые проблемы / А. А. Антопольский, И. Л. Бачило, Г. В. Белов та ін. Москва: Наука, 2003. 403 с.
44. Кабаченко Т. С. Психология управления. Москва: Пед. об-во России, 2000. 384 с.

45. Каращук М. Г. Інформаційна влада в системі сучасних владних відносин // Політологічний вісник. Вип. 20. Київ: ТОВ «XXI століття: діалог культур», 2005. С. 226–234.
46. Клімушин П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. 304 с.
47. Кліменко І. В., Линьов К. О. Технології електронного урядування. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. 192 с.
48. Клімушин П. С., Серенок А. О. Засоби обміну конфіденційною інформацією в системі електронного уряду // Теорія та практика державного управління. 2008. Вип. 4 (23). С. 186–192.
49. Клімушин П. С., Серенок А. О. Інформаційні представництва органів державної влади України // Теорія та практика державного управління. 2007. Вип. 1 (16). С. 31–36.
50. Колодюк А. В. Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка; Інститут журналістики. Київ, 2004. 234 с.
51. Колодюк А. В. Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: автореф. ... дис. канд. політ. наук. Київ, 2004. 20 с.
52. Колодюк А. В. Теоретичне обґрунтування поняття та виникнення інформаційного суспільства // Борисфен. 2004. № 11. С. 18–19.
53. Ковлер А. И. Избирательные технологии: Российский и зарубежный опыт. Москва: Ин-т гос-ва и права РАН, 1995. 115 с.
54. Кондрашина Н. В. Интернет как технология политического PR: теоретико-методологические основы использования // Учен. зап. Казан. ун-та. Сер.: Гуманит. науки. 2008. Т. 150, кн. 7. С. 174–183.
55. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком

- України: монографія. Харків: Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.
56. Кривогуз І. М. Політологія. Москва: Владос: ІМПІА ім. А. С. Грибодова, 2001. 286 с.
57. Крюков О. І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації // Державне будівництво. 2007. № 2. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2020).
58. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Київ, 1996. С. 362–380.
59. Лукашев А. В., Пониделко А. В. Анатомія демократії, или Черный PR как институт гражданского общества. Санкт-Петербург: Изд. дом «Бизнес-Пресса», 2001. 272 с.
60. Лютенс Ф. Организационное поведение / пер. с англ. Москва: ИНФРА-М, 1999. 691 с.
61. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика. Київ: НВЦ «Наша культура і наука», 2000. 367 с.
62. Мартиненко С. В. Сучасні програми розвитку Е-Уряду / Сайт «АМВ» group. URL: http://www.itsway.kiev.ua/index.php?language=ru&main_management=about&management=eGov_2 (дата звернення: 10.12.2020).
63. Матвеев С. О. Політична психологія. Київ: ЦУЛ, 2003. 216 с.
64. Мелюхин І. С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1999. 208 с.
65. Масуда Й. Комп'ютопія / пер. з англ. В. Ляха // Філософська і соціологічна думка. 1993. № 6. С. 36–50.
66. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / пер. с англ. Москва: Дело ЛТД, 1994. 702 с.
67. Мирончук В. Д., Храмов В. О. Основы политологии: Курс лекций. Киев: МАУП, 2000. 296 с.
68. Наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України «Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням

електронної інформаційної системи електронний уряд» № 149 від 15.08.2003 р. Зареєстровано: Мін'юст України від 19.11.2003 р. № 1066/8387 // Офіційний вісник України. 2003, 12 груд. № 48. С. 317. Ст. 2547.

69. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ: УАДУ, 1998. 160 с.

70. Ньюстром Дж. В., Девіс К. Организационное поведение. Поведение человека на рабочем месте / пер. с англ. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 447 с.

71. Олешко О. В. Якість освіти – основа інформаційного суспільства // Державне будівництво. 2009. №1.

72. Остапчук В. С. Проблеми інформаційного суспільства в Україні // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Вип. 4 (19). Луцьк, 2007. 413 с.

73. Організаційна поведінка / Герлігел та ін.; пер. з англ. Київ: Основи, 2001. 726 с.

74. Орлов О. В. Удосконалення державно-управлінських механізмів розбудови інфраструктури веб-ресурсів органів виконавчої влади // Теорія та практика державного управління. 2007. Вип. 1 (16). С. 24–31.

75. Панчук А. М. Інфодинаміка державного управління: монографія. – Київ: НТУУ «КПІ» ВПІ ВПК «Політехніка», 2007. 186 с.

76. Паркер Г., Кропп Р. Формирование команды. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 160 с.

77. Политическая психология / под общ. ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. Москва: Академ. Проект; Екатеринбург: Деловая кн., 2001. 858 с.

78. Політологія / за заг. ред. В. І. Полуріза. Київ: Альтерпрес, 2002. 612 с.

79. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та

інформаційно-телекомунікаційних системах» від 29.03.2006 р. № 373 // Офіційний вісник України. 2006. № 13. Ст. 878.

80. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг» від 11.04.2012 р. № 295 // Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1935.

81. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенька. 2-е вид., доп. перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.

82. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок впровадження електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевої самоврядності, підприємствами, установами і організаціями державної форми власності» від 28.10.2004 р. № 1452 // Офіційний вісник України. 2004. № 22. Ст. 936.

83. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу» від 26.05.2004 р. № 680 // Офіційний вісник України. 2004. № 12. Ст. 321.

84. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку легалізації комп'ютерних програм в органах виконавчої влади» від 04.03.2004 р. № 253 // Офіційний вісник України. 2004. № 11. Ст. 921.

85. Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи електронний уряд» від 24.02.2003 р. № 208 // Офіційний вісник України. 2003. № 10. Ст. 432.

86. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» від 04.01.2002 р. № 3 // Офіційний вісник України. 2002. № 8. Ст. 332.

87. Почепцов Г., Чукут С. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 88 с.

88. Почепцов Г., Чукут С. Інформаційна політика : навч. посіб. 2-ге

вид., стер. Київ: Знання, 2008. 663 с.

89. Радченко О. В. Категорія «механізм» в системі державного управління // Держава та регіони. 2009. № 3. С. 64–69.

90. Роджерс Э., Агарвала-Роджерс Р. Коммуникация в организациях / пер. с англ. Москва: Экономика, 1980. 176 с.

91. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» від 05.05.2003 р. № 259-р // Офіційний вісник України. 2003. № 18. С. 171. Ст. 864.

92. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку завдань (проектів) національної програми інформатизації, їх державних замовників та обсягів фінансування» від 08.11.2006 р. № 552-р // Офіційний вісник України. 2006. № 236. С. 222. Ст. 982.

93. Саймон Г., Смітбург Д., Томсон В. Менеджмент в организациях. Москва: Наука, 1995. 368 с.

94. Свенцицкий А. Л. Психология управления организациями. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ, 1999. С. 20–30.

95. Синяева И. М. Паблик Рилейшинз в коммерческой деятельности. Москва: ЮНИТИ, 1998. 168 с.

96. Скалацький В. М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. URL: <http://disser.com.ua/contents/7365.html> (дата звернення: 11.08.2020).

97. Скалацький В. М. Інформаційне суспільство: нові тенденції розвитку // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2004. № 69. С. 81–84.

98. Скалацький В. М. Україна на шляху до інформаційного суспільства // Політологічний вісник. 2003. № 15. С. 187–195.

99. Смирнов Э. А. Основы теории организации. Москва: Аудит; ЮНИТИ, 1998. 375 с.

100. Солових В. Політико-управлінські відносини : методологія та практика: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. 164 с.
101. Сорокина В. Н. Культура информационного общества // Введение в культурологию. Курс лекций / под ред. Ю. Н. Солонина, Е. Г. Соколова. Санкт-Петербург, 2003. С. 119–124
102. Соснін О. В. Національні інформаційні ресурси: проблеми визначення і розуміння // Стратегічна панорама. 2004. № 4. С. 141–146.
103. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 572 с.
104. Соціальне партнерство і державна політика: від теорії до практики демократизації державного управління: монографія / В. М. Мартиненко, О. М. Крутій, С. Л. Кирій та ін.; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. М. Мартиненка. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. 252 с.
105. Старіш О. Г. Теорія відкритих систем як парадигма процесів глобального розвитку. Сімферополь: Універсум, 2003, 240 с.
106. Стариш А. Г. Философия информации. Симферополь: Таврия, 2004. 376 с.
107. Стариш А. Г. Информационное измерение национальной безопасности в контексте процессов глобального развития. Симферополь: Таврия, 2005. 436 с.
108. Стоуньер Т. Информационное богатство: Профиль постиндустриальной экономики // Новая технократическая волна на Западе. Москва, 1986. 451 с.
109. Сучасний виборчий PR: навч. посіб. / В. В. Лісничий, В. О. Грищенко, В. М. Іванов та ін. Сєверодонецьк: Вид. дім «Єврика», 2001. – 480 с.
110. Гоффлер Э. Метаморфозы власти / пер. с англ. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2002. 669 с.

111. Тоффлер Э. Проблемы власти на пороге XXI века // Свободная мысль. 1992. № 2. С. 113–120.

112. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 р. № 928/2000 // Офіційний вісник України. 2000. № 31. Ст. 1300.

113. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління i2010 – A European Information Society for growth and employment // Демократичне врядування. 2008. Вип. 1. С. 5. URL: [http:// www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf](http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf) (дата звернення: 23.03.2021).

114. Фёдоров А. В. Информационная безопасность в мировом политическом процессе: учеб.пособие. Москва: МГИМО – Университет, 2006. 220 с.

115. Фурашев В. М., Джордж С. Ф. Інформатизація виборчих і референдум них процесів: один із аспектів практичної реалізації євроатлантичного курсу України / за заг. ред. В. М. Фурашева. Київ: Прес-КІТ, 2008. 168 с.

116. Чернецький Ю. Про деякі ключові поняття науки державного управління // Актуальні проблеми державного управління. 2003. № 3 (18). С. 9–13.

117. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы. Москва: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. 232 с.

118. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз: навч. посіб. / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2003. 556 с.

119. Шаповал В. Державний лад країн світу. Київ: Укр. центр правничих студій, 1999. 320 с.

120. Шевцов О. Г. Психологічні аспекти урядового PR в сучасних умовах: комунікаційні канали впливу влади на громадську думку // PR в

органах державної влади та місцевого самоврядування: монографія / О. В. Бабкіна, В. В. Басалюков, В. М. Бебик та ін.; за заг. ред. В. М. Бебика, С. В. Куніцина. Київ: Сімферополь: МАУП, 2003. С. 140–145.

121. Шульга М. А. Соціально-політичне управління: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 248 с.

122. Brzezinsky Z. *Between two Ages. American's Role in the Technotronic Era.* N.Y.: The Wiking Press, 1970.

123. Giddens A. *Runaway World: How Globalization is Reshaping our Lives.* New York: Routledge, 2000. 128 p.

124. E-readiness rankings 2008 Maintaining momentum // A white paper from the Economist Intelligence Unit. 27 с.

125. Edvinsson L. *Intellectual capital: realizing your company's true value by finding its hidden brainpower / Leif Edvinsson and Michael S. Malone.* 1st ed. New York: Harper Business? 1977. 225 p.

126. Europe 2005. URL: http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2005/index_en.htm (дата звернення: 23.03.2021).

127. i2010 - A European Information Society for growth and employment. URL: http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/index_en.htm

128. *Information Superhighway: An Overview of Technology Challenges: Report to the USA Congress,* 1995.

129. Květoň K. *Potřebujeme koncepci rozvoje české informační společnosti? // Sborník příspěvků konference – Role of Universities in the Future Information Society, RUFIS'97, česko-slovenská část.* Praha: ČVUT, 1997. S. 15–28.

130. *Lexicon of terms and concepts in public administration, public policy and political science / Compiled, selected and edited by S. Badger, M. Bejzyk, S. Christianson, S. Currie, T. Monasterski, L. Morawecki, K. Render, T. Waddell; Supervised by K.E. McVicar.* 2nd ed. Kyiv: Osnovy, 1998. 448

131. McLuhan M. *Understanding media: The Extensions of Man.* New York: The New American Library, 1964. 359 p.

132. Marini F. Public administration // International encyclopedia of public policy and administration / Editor in chief J.M. Shafritz. Boulder: Westview, 1998. Vol. 3. P. 1782–1788.

133. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. Wash.: World Future Soc., 1983.

134. Hess B.B., Markson E.W., Stein P.J. Sociology. 3rd ed. New York: Macmillan, 1988. XV. New York: 719 p.

135. The Global Information Infrastructure: Agenda for Cooperation R. Brown, L. Irving, A. Prfbhakar, S. Katzen. 1995.

136. Services and Information from a Citizen Perspective. 2001. March. URL: <http://www.microsoft.com/BUSINESS/articles/gov/govportals.asp> (дата звернення: 23.03.2021).